

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG KÖZÉLETI FOLYÓIRATA

2017. szeptember 30.

XVII. évfolyam, 4. szám

ÁLOM HAVA IMIX ADAT

Különszám

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Megjelenik évente négyszer.

Alapító: Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Alapítók: dr. Gubás Jenő (elnök), Utasi Jenő (főszerkesztő), dr. Vajda Gábor (felelős szerkesztő)

Kiadó: Aracs Alapítvány, Horgos

Főszerkesztő: Bata János (bata.horgos@gmail.com)

Lektor: Gubás Ágota

Művészeti szerkesztő és fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Számítógépes tördelés: Göncöl Róbert

Nyomda: Grafoprodukt Kft., Szabadka

Nyomdaigazgató: Özvegy Károly

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Bata János, Gubás Ágota, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor, Mihályi Katalin, Mirnics Károly, Utasi Jenő

A szerkesztőség címe: 24000 Szabadka – Subotica, Prvog ustanka 20.

Telefon/fax: (+381)-24/542-069

E-mail: gubasagi@gmail.com

A folyóirat olvasható a www.aracs.org.rs honlapon.

Különszámunkban az Álom hava c. film képtárából, Srđan Đurić, Bojan Đurišić, Szilágyi Nándor és Jovan Milinov fotóiból válogattunk. A grafikák Bicskei Zoltán alkotásai.

A címlapon: Öreg táltos

A hátlapon: Attila hun király és Mátyás király

Támogatók:

A Magyarkanizai Önkormányzat

Tartalom

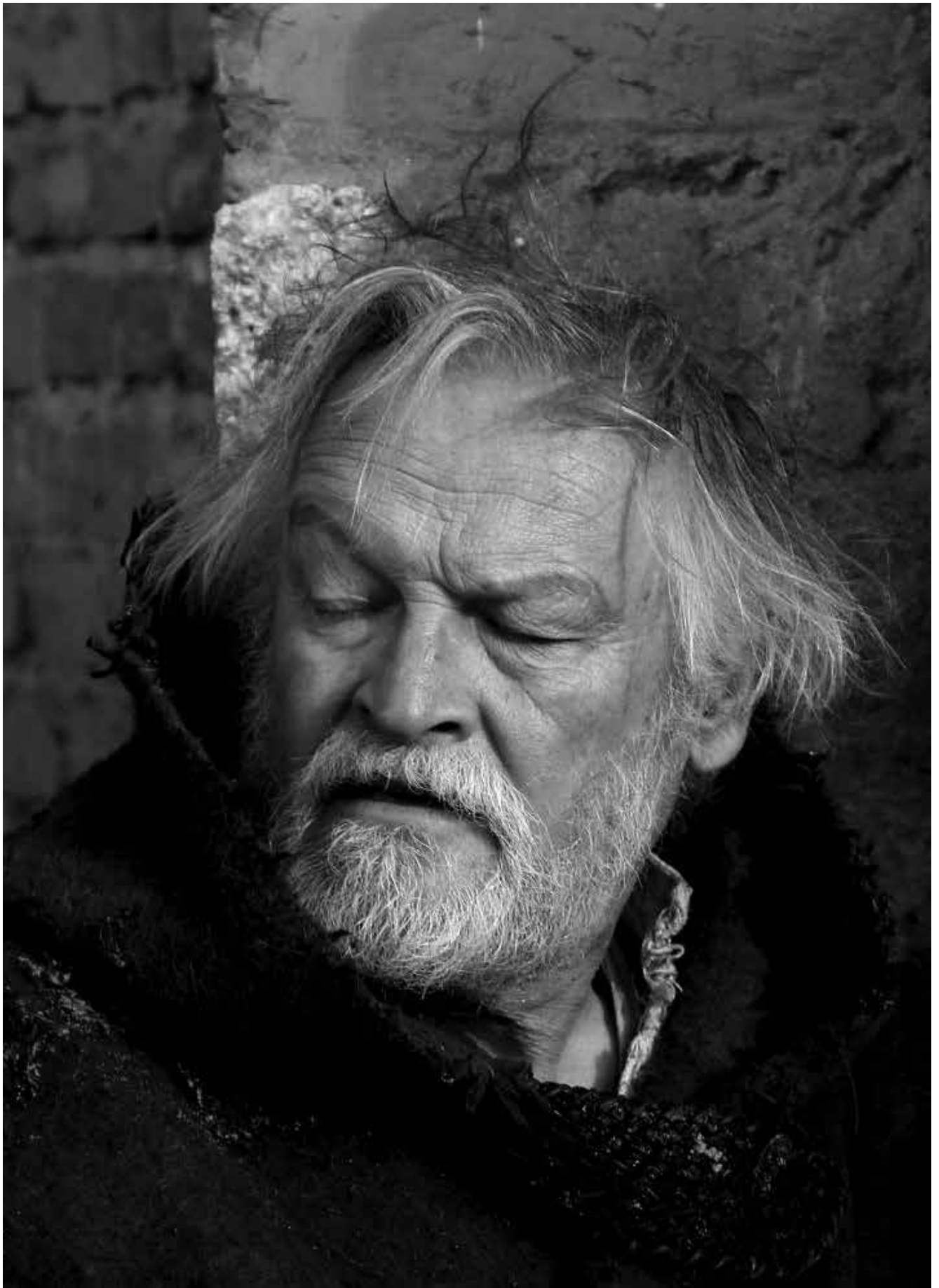
Bicskei Zoltán: A rendező szándékáról	25
Pálffy Lajos: „A mi dolgunk a jelent belakni és megélni” – beszélgetés Bicskei Zoltán rendezővel	27
Forgatókönyvrészletek	30
Mihályi Katalin: Az egy búzaszem felelőssége – beszélgetés dr. Papp Lajos szívsebésszel	34
Mihályi Katalin: „Maga Attila állt ott előttünk” – beszélgetés Morvay Ibolya iparművésszel	43
Somogyi Győző: Levél	52
Domonkos László: Magyarok, Álom hava után	56
Fekete J. József: A fű és a kóró is összetartja a vályogot	62
Mihályi Katalin: Ez egy időtlen történet	68
Tamási Orosz János: „Ami soron van: lebírhatatlan.”	76
Tóth Ida: Álom havában jelre várva	82
Kozsdi Tamás: Álom hava	92
Stáblista	98

Köszönet a film producereinek az Álom hava című film archívumának képhasználatáért, továbbá Srđan Đurić és Bojan Đurišić fotóművészek, valamint Szilágyi Nándor és Jovan Milinov fotóiért.

A film szereplői

Hórihorgas (Szilágyi Nándor)

Sánta (Kovács Frigyes)

Félsemű (Székely B. Miklós)

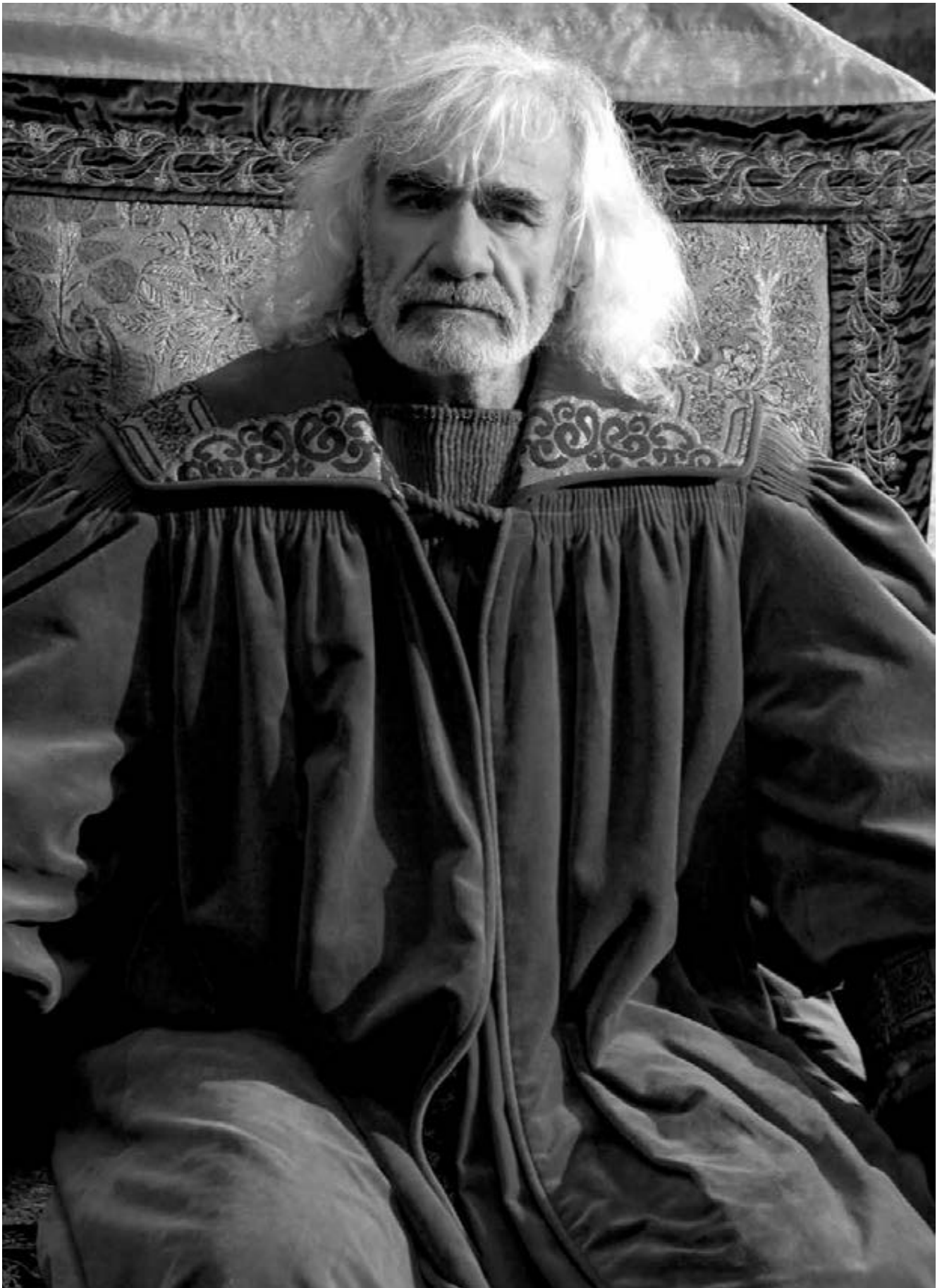

Lány (Tóth Anita)

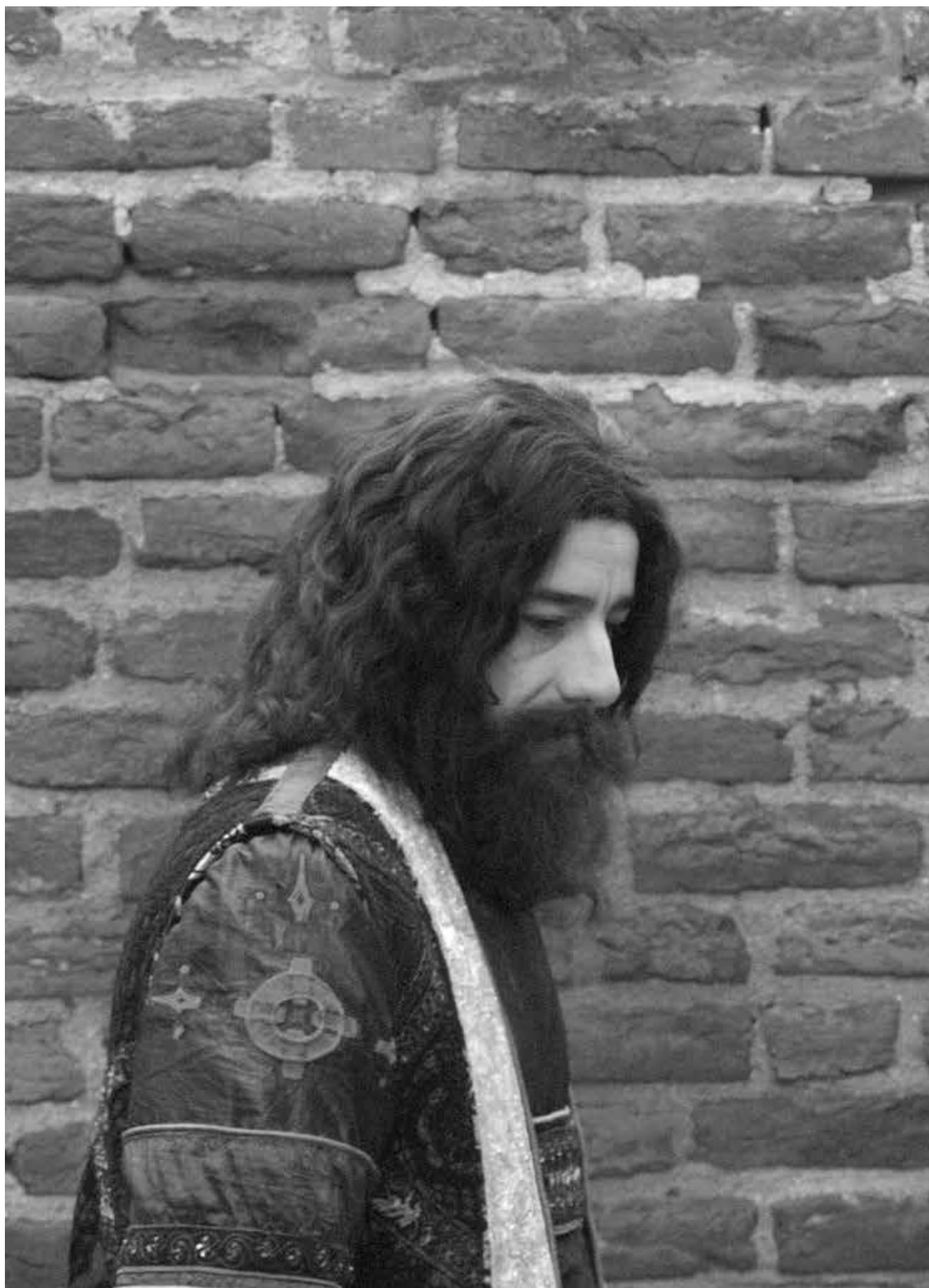

Öreg táltos (Barkó György)

Mátyás király **Csendes László**

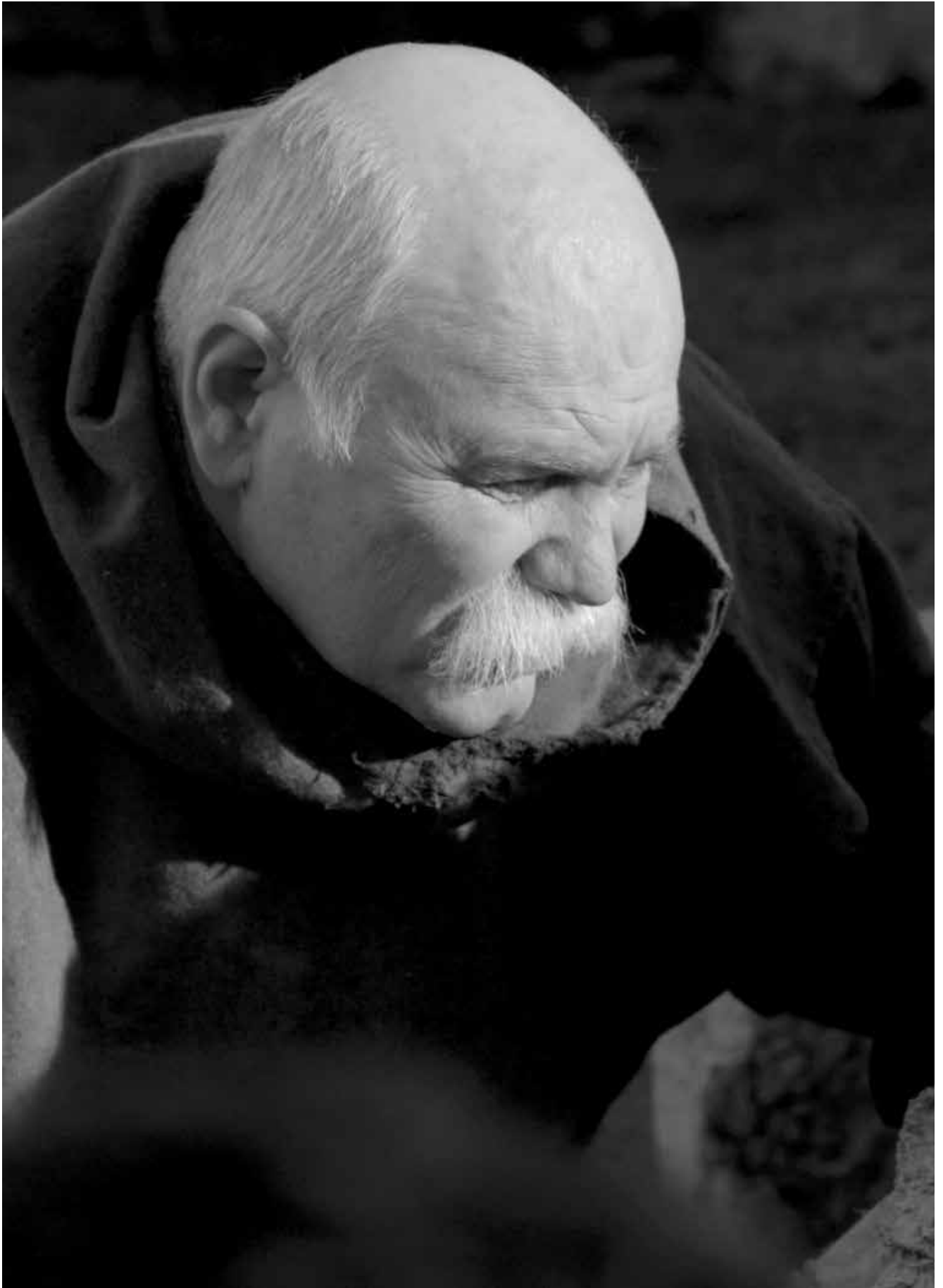
László király (Mercs János)

Attila (Dr. Papp Lajos)

Csöntör – Pásztor (Horváth Csaba)

Ferenc atya (Dánielffy Zsolt)

Becse (Búza Ákos)

Sánta felesége (Vicei Natália)

Kisfiú (Nikola Jančić)

A rendező (Bicskei Zoltán)

Színes melléklet

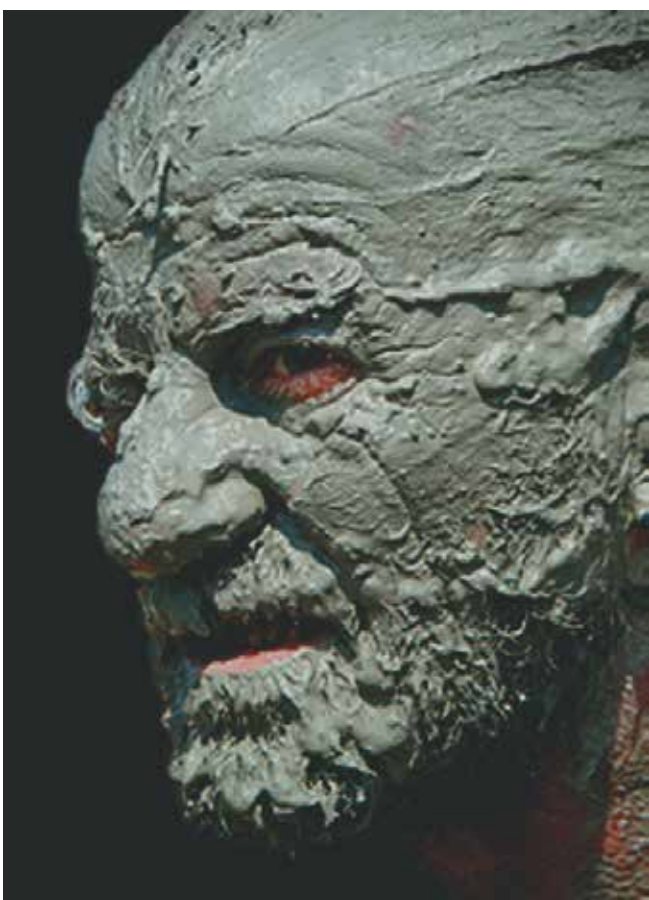
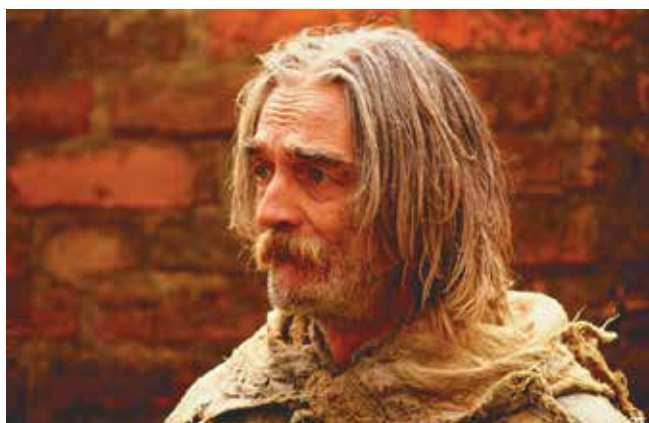

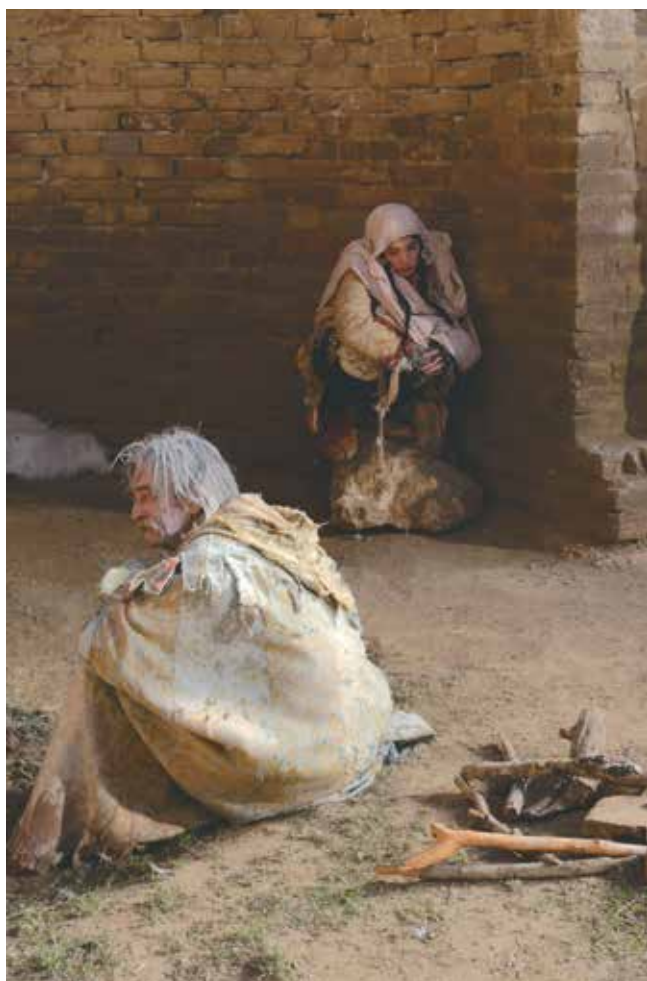

Álom hava

A rendező szándékáról

Mindig a sejtés, a látomás, nem utolsósorban a megvilágító kép felől indul meg bennem valami. Néha egy hang, néha maga a csönd igézetében. A mindent szülő, a végtelent és a hangok sokaságát egyaránt magában foglaló csönd mozgató bévül engem is – akár az Alföldet, ahol születtem s élek, és ahol e film is játszódik. De ez a film most mégsem a teremtő Csönd, hanem a siket, halotti Csend felől indul. Akár egy világtasztrófa utáni, beckett-i hangulatot is sugallhat ez a törökdúlás után kiürült Bácska, „hol több napi járóföldre nem volt egy teremtett lélek sem”. Mit lehet ilyenkor tenni, honnan elindulni, amikor egy civilizáció eltűnése, az emberiség, a nép, a közösség csődöt mond és sehol egy boltozat, csak a pusztaságban magára maradt ember? Mert élni, azért kell.

Néha úgy tűnik: ha éppen magyar az ember, még nehezebb összeszedni magunkat.

Miért is?

Mi van bennünk, mi oly csodákat szült és nagy-szerű világot teremtett, ugyanakkor évszázados bénultságokban egymást pusztítjuk minduntalan?

A déli /délvidéki/ Alföldnek a Hely szellemét leg-erősebben sugárzó helyszínein, a magyarkanizsai Járáson (amely Dobó Tihamér, Tolnai Ottó és Nagy József művészetét ihlette, szülte), a törökbecsei Sósokópó szikesén és a Szent István korabeli arcsi pusztatemplom egyedülálló terében élnek meg drá-májukat a film szereplői. Már aki túléli. „Mert halni már tudunk, csak élni nem.” Trianon után pedig ez napi létkérdés. Nemcsak Magyarország határain túl.

Álom haván (december archaikus magyar el-nevezése) futkároznak fekete-fehér rovarokként a szereplők. Álmodva szépet, egészet, miközben élnek az elrontottat, a csúfat. Álmodva maguknak és megrogzottnak ellenezve a másét. Álmodik a táj is, és a rendező is, egy végletes helyzetben emberi érzelmekkel, rezdülésekkel, bújtatott drámával átszótt filmet. A végtelenjével rabságban tartó sík vidék időtlent párálló közegében.

A történelem távlatában átvilágítva magunkat, bensőnket, lehetőségünket, lehetetlenségünket, ami végül a mai létet jelentheti számunkra. A Délvidéken még sosem készült ilyen messzi történelmi időket mozgató film, és sajnos hatá-rozottan kijelenthetem, hogy egész – egyébként minőséges - délvidéki művészetünkből, csakúgy, mint közéletünkből, közgondolkodásunkból hiány-zik a történelmi tudat megvilágosító szemlélete. Talán a végeken még fontosabb a magyarságnak és történelmének tisztánlátása - „az idő messzi tiszta szeme” -, hiszen a mindennapok szintjén kell tudnunk a választ. A végek kielezett világa megkövetelte, megköveteli.

A pusztaság horizontjának vonalával kettéosztott alsó és felső világ eleve egy metafizikus látásmódot sugall képességében. Éppen a túlélésért küszködő, elalélt magyarságunk miatt az egyetemesség szem-pontjából érdekel minden megnyilatkozásunk ebben a filmben. Ezt szolgálják a lecsupaszított kérdések/ képek/helyszínek. Hogy megmaradhassunk szellemi lényként és magyar módon. Ez utóbbiak egymást feltételezik, de a film semmiképp sem kíván didak-tikával élni. A magyar jelleg - amennyiben sikeres lesz a rendezés -, a dolgok, jelenségek, emberek otthonosságából, a táj szelleméből kell, hogy átsüssön.

Nagyon remélem, hogy a kisebbségi létből fakadó érzékenységünk valami lényegeset hozzászól majd mindehhez, nem pedig elvesz belőle. Számomra ez a film a vég/ek lényeiének összegzése, és ezért sok szempontból személyes létkérdés. Mindenkori emberségünket védve és nem utolsósorban azért, hogy a magyarság se szoruljon még összebb.

A film egy hol közelítő, hol távolodó, hol fel-emelkedő, síkokat rétegez, mélységében sűrítő /alföldi/ kameraszem igézetében - az esendő em-beri lelkek belső szövődése mentén - formálódik.

Regeszerű kép(-)zelettel.

A megváltó jóság, a lehetséges élet és az IGEN keresésében.

„A mi dolgunk a jelent belakni és megélni”

Bicskei Zoltán, az Álom hava című film rendezője a jövőt várás görcséről

Április 27-től vetítik a magyarországi mozik Bicskei Zoltán Álom hava című nagyjátékfilmjét. A vajdasági Magyarokanizsán élő rendező és grafikus lapunknak azt mondta: egy anyagelvű kor végét éljük, nehéz tisztán látni, de nem szabad és nem is lehet a jövőt várás görcsével a jelent megfojtani.

– Hogyan van jelen a délvidéki magyarság helyzete, állapota a 17. században játszódó, a török pusztítása utáni újrakezdésről látomásos módon szóló Álom hava című filmjében?

– A filmben minden régies, még a reklámjában is úgy fogalmaztam, hogy egy régi vágású magyar film, de mégis minden a mára utal. A délvidéki magyarság elalélt állapotban van, és árva gyermekként máshonnan vár segítséget. Elkényelmesedtünk, elerőtlenedtünk. Persze ez sem teljesen így igaz, előbb-utóbb fölbukkan az erő itt is. Az Álom havában mindez benne van, de a film nem a ma divatos ernyedésbe, pusztulásba réved, hanem reményeim szerint mást sugall. Nem véletlen forgattuk az egész filmet künn a természetben. Elég, ha ma például egy városi lakó kikarikázik a pusztáink szélére, megújulva, feltöltekezve megy vissza lakóhelyére. Számталanszor tapasztaltam ezt. Semmi sem bírja le ezt az időtlen, megfoghatatlan erőt, kisugárzást. Ideje összekapni magunkat!

– Mégis, honnan lenne esély a fogyás megállítására és az újrakezdésre?

– Nem szabad és nem is lehet a jövőt várás görcsével a jelent megfojtani. Éppen a török vész utáni, a déli végeken a kipusztulás szélén lévő magyarság mára mégiscsak kibontakozó jelene a példa rá, hogy nem tudjuk, mit hoz a jövő, és mekkora tévedés, ha nem számolunk a Gondviseléssel. A mi dolgunk a jelent belakni és a jelenben létezni. Ha a jelent az erőfeszítés és nem a tunyaság uralja, akkor a jövő a kibontakozásé. Mindenkor

– Mire lehetne alapozni a jövőt?

– „Bolond az, aki nem az Örökkévalóságra rendezkedik be” – szól a bölcsélet. Éppen ezért a örök érték mentén kialakult hagyomány a fundamentum, és annak mindenkori legújabb szellemi ruhája a foglalat. A filmben Mátyás király mondja: „...aligha lesz elég az öregek tudása, több kell ma...” Az idő hozta újabbnál újabb gondokat, létkérdéseket szerintem a Hamvas Béla által leírt hagyományra, és a hagyományokat megelőző alapállásra alapozva kell megemészteni, kihordani és megoldani. Egyszerű kimondani, de megtenni nehéz azokon a „szent hétköznapiakon”. Naponta olvasom Hamvaszt, ébren tart, hihetetlen nagy szolgálattal tett a magyar népnek. A film gondolatisága sokaknak azért nem fog tetszeni, mert az „arché” szellemiségét sugallja. Bartók mondta, valahogy így: „Sok ezer évet kell visszafelé tekintve látni ahhoz, hogy előre léphessünk.”

– A kereszténység és/vagy a pogány hagyomány a segítség?

– A pogány szót nem szeretem, mert az úgynevezett pogányok is hívők voltak. Persze a kereszténységet is lenne mitől megmosdatni, láttuk, mit kínlódot Hamvas Béla, mire tisztán föl tudta mutatni, mi a kereszténység. Röviden szólva, minden szellemies dolog segít. Egy végzetesen vagy végletesen anyagelvű kor végét éljük, az emberiség jó része megbolondulni látszik. Ilyenkor tótágast kell állni, hogy tisztán láthassunk.

– Végül beszéljünk az ön hogyan továbbjáról.

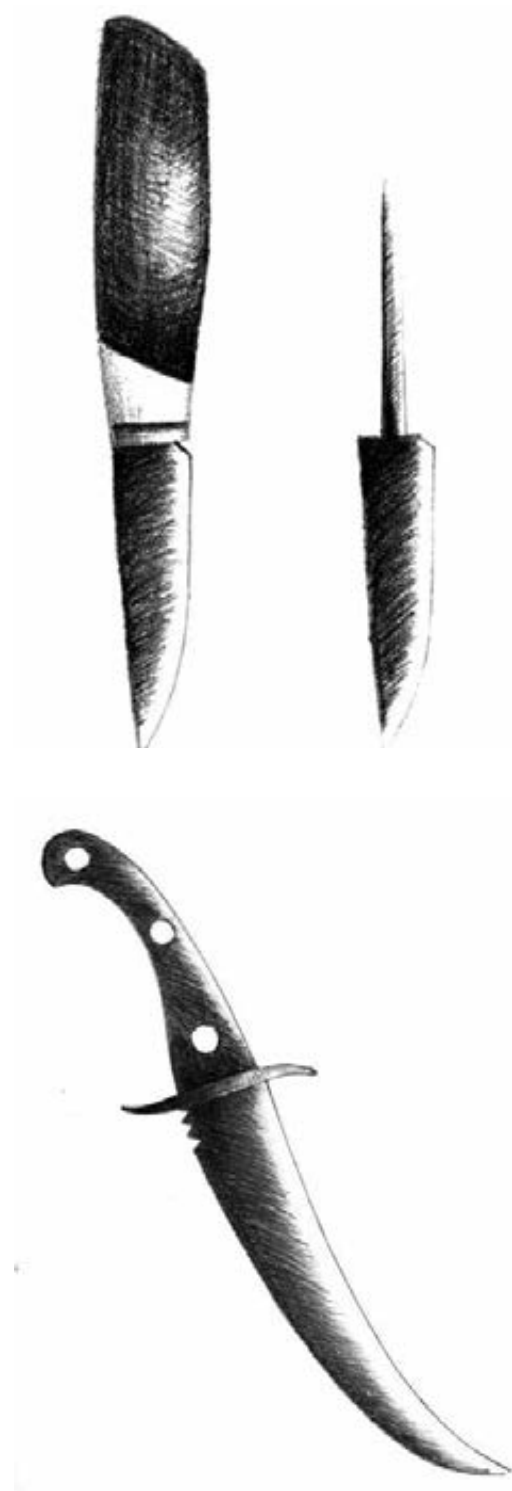
– Jelenleg inkább rajzoló, és sajnos ritkán forgatok, úgyhogy görcsös és dadogó a filmi beszédem. Igaz, született filmes tehetségnek is híján vagyok, ez is közrejátszik. Ennek ellenére miért forgatok mégis? Mert feszít egy különösnek érzett látásmód, képi világ, ami megmozdul néha bennem. Alföldi képnek, képzeletnek hívnám ezt. Ebben a rendkívül gyorsan lebomló újkori világban most kitüntetett szerepe van az időtlenséget,

mozdulatlanságot őrző alföldi „hely szellemének”. Nemigen foglalkoznak vele a képzőművészetben sem. Az Álom hava dramatikus film, rendkívül nehéz körülmények közt valósult meg, így sok minden bennem maradt. Talán egy képzelgő, szabad folyású, műfajhoz nem köthető, „álmodozós” kisjátékfilm csírázik bennem...

– Mikortól vetítik a filmet, és tervez-e DVD-s kiadást, esetleg internetes szabad elérési lehetőséget?

– Az Álom havát már játsszák Szerbiában, április 27-től pedig Magyarországon is. Júniusban, a nagyváradi Szent László-napokon is bemutatják majd, és reményeink szerint az Anjou Lafayette forgalmazó cég több országba eljuttatja. Nagyvásznon él igazán, a puszta monumentalitása a főszereplő, ezért a DVD és az internet nem igazán érdekes.

(Magyar Hírlap, 2017.04.26.)

Álom hava

forgatókönyv/részletek/

MÁTYÁS KIRÁLY JELENETE

Hórihorgas /végigmegy a jobb oszlopsoron!/:
*Mondd meg nekünk, Te, mihez kezdjünk most...
 magunkra maradván?... – zászlólobogást hall, az
 oltár előtt egy fehér zászló lobog, fekete hollóval
 a végén. Az öregek sehol, furcsa csönd van.*

Mátyás király: *Hol vagy, fiam?*

Hórihorgas: *Uram, ki lennél?*

A deák megkerüli az oszlopot, a bal hajón
 kövessük, ahogy közeledik valakihez.

Mátyás király: *Mi lett belőletek? Istenfélő,
 magyarai népem?*

Hórihorgas /letérdel, meglátjuk a trónon ülő
 királyt!/: *Uram, ... világot győző, Mátyás király...*

Mátyás király: *Győző?! Ki itt a győző? ...
 Vigyázó tekintetem egykoron ott vala az ország
 fölött. S túl azon: az öreg földrészt szándékoztam
 virágzó kertté tenni... ..Ez lett buzgalmam ered-
 ménye... Bár tudtam, bizton tudtam, hogy ez jó:
 pálos testvéreim előre látták. Mégis, a férfi szív
 nem nyughatik: tett nélkül élni felesleg! Kard éle
 köllött akkor is, s mi attól több: egy akarat! De
 ha volt is, másnapig se tartott. Elernyesztette a
 latolgatás ördöge! Nem bírta az nemesek szüve.
 És én szüveket nem tudtam teremteni.*

Hórihorgas: *Elfáradt a magyar a küszködésbe,
 Uram.*

Mátyás király: *Küszködésbe?! A tunyaságba!
 Istent pökő fekete gögbe!*

Hórihorgas: *Vótak, akik fáradhatatlanul tették,
 mit gondoltak... hűséggel... mint az atyák.*

Mátyás király: *Voltak... Mégis, ide jutánk. Ez
 lenne a Keresztyén Ejrópa... hol senki sem cse-
 lekszi, mit ígér. A Mindenható fényétől retteg itt
 ma mindenki. S mi fájóbb, hogy nincs már pálos
 magyarhonban... Én fehér hollóim, mért is nem
 rejtettelek el benneteket a jövődönnek!? Ippog
 csak a jó pálosokat nem féltém, kik jó Atyaként*

*vezettek, királyuk feje fölé világot adtak. ... De ti
 már azt se tudjátok, kik voltak a fehér vitézek... s
 mit őriztek! Bezzeg a török tudá, hogy nem Buda
 várával köll a fejét venni Szent Magyarországnak,
 hanem a pilisi nagy kolostorral! Az égben is
 megkönnyezém...*

Hórihorgas: *Deák volnék... vesztünket megírni
 kötelmem.*

Mátyás király: *Magam íratám újra Báthory hol-
 lóval a Magyar Bibliát, és rejtegetém az Árpádok
 hozta szent irományokat... S mi maradt az utó-
 kornak íratott könyvtárambú? Az ősi Gesztánkú?
 Ezredévek magyar örökébű!*

Hórihorgas: *Idővel majd megkerül.*

Mátyás király: *Ébredj, deák! Éltünk kéri ezt,
 mindenkor! A lelkünk rablák mostanig. Alattomban
 falatonként tépik, ne érezze e nép, mikor pusztul ki
 belőle a magyar lélok. Isten mit ér a könyvekben?
 Azért küzdék a Haza fundamentumáért, a dicső
 Emberért, hogy idegenszívűek pusztítsák? Ettől
 több kell!... Állhatatos Szűv köll! Pusztíthatatlan
 Szűv!!*

Hórihorgas: *Egy út maradt hát: tiszta, erős
 lelköket mívelni...*

Mátyás király: *És a többit hozzá! Mindent, amit
 az élet kér! S még attól is többet!!! Álljon össze*

mindahány lelkes ember és emeljön a haza fölé új boltozatot! Ezt parancsolom!

Hórihorgas: Új boltozatot? Mivel tegyük ezt, dicső királyunk?

Mátyás király: Krisztus urunkkal és az ősök tudásával. Keresd a véneket. Hozd haza külhomból róva írott könyvtárunkat. Hozd haza szétrablott emlékezetünk. De legfőképp az Árpádok óvta Legendáriumot. Emeld napvilágra a sötétbe hullt magyar lelket s meglásd, föltámadánk!

Hórihorgas: A régi hitre támaszkodjunk, Felség?!

Mátyás király: Az aligha lenne elég. Az idő mást kér.

Hórihorgas: Ferenc atya mondá: a sokféle gondolat a hitetlenség fészke.

Mátyás király: Ezt néked köll látnod. Indulj.

Hórihorgas: Merre induljak e kies pusztán, nagy király?

Mátyás király: Akármerre, de vigyázz deák: Mind a szüved akarják! Éhes külszágok uszulnak minduntalan. Nem ismerik az üdvöt Ejropában. Indulj hát.

Hórihorgas: Ttt... talán mégiscsak az atyákat kéne először megkeresni...

Mátyás király: A sacramentumát! Szembe szegülsz a királyi parancsnak?! Kotródj és keress igazakat! ... Minden ember kölletik.

Hórihorgas: De most nincs kivel, uram... / fölneáz/ csak mi maradtunk... – Mátyás eltűnt.

LÁSZLÓ KIRÁLY JELENETE

...díszes cipő jelenik meg a deák mellett.

László király: Deák! ... László király szól hozzád!

Hórihorgas: Uramisten....

László király: Segítő földi karod kérném.

Hórihorgas: Nagy hitű király,... egy... egy porban vergődő lélekét?

László király: Van, hogy mást vél az ember...

László király: ...mást a Teremtő... Tapasztalám midőn a földön időm vala. A király hitét az Isteni Üdvbe vetém, és mégis elbukám.

Hórihorgas: Legerősb hitű, tiszta lelkű királyunk valál, László király!

László király: Tiszta lélek?! Minden tett vérrel írodék, fiam, és én megundorodván a békétlenségtől, bévülre, a szív pitvarába húzódom: ott óhajtám megőrizni királyságom fundamentumát. De az imákból szőtt éjekre véres nappalok virradtak, a

világ csak kért, követelt, királyi pallosom egy percre sem nyughatott. Nincs szív, ki ezt tűri:... és én az égi üdvért eleresztém a földi pallost.

Hórihorgas: Éppen ez: üdvöd erős fénye tette dicsővé Magyarhont, Nagyuram.

László király: Elvakított e fény.... s feledém, mit kér a világ. Feledém, hogy a király üdve: országának oltalma. Míg László üdvét óvtam, feledém a királyét. Magyarhont Jézus szívéhez óhajtám emelni, közben elengedtem a világ mértékét. Vesztemmé ilyképp lett hitem, s bűnömmé erényem.

Hórihorgas: Szent király, ki büntől gyötrődik...

László király: Valami végzetesen elromlott idele a földön.. Isten nevét hazugok kiáltják, a részvét igéje fosztogatók ajkán lobog! Szívet mérgezők regélnek a szeretetről! Elfordult a föld az Ég országától, s ebben nékem is bűnöm vala. Ezért figyelj most erőst deák: Keresd meg az Árpádok őrizte Csodabaltát és add át a magyarok vezérének.

Hórihorgas: Csodabalta... miféle Csodabalta?

László király: Az Élő Igazságé. Aki a kezében tartja, igaz királlyá lőn. Elég, ha az éle megvillan, egy csapásra pusztul minden ellen, ki magyar földön áll. Fény hull minden álságra s leesnek a szipolyok a Szent Korona testéről. És ezt a baltát egykoron én rejtém el. Vértől és vizzálytól véltem megszabadítani a hazát... és mily szenvedést hoztam reá, ó Istenem. A balta nélkül megroppant és szolgalelkűvé vált a magyarság.

Hórihorgas: Balta?! Nem csak a szellem válthatja meg a magyart?

László király: Testetlen álmot, mit vélsz, csupán. Óvó erő nélkül a Jó egy napig sem él.

Hórihorgas: Királyom! Jézus urunkat imádod és baltáért kiáltsz?

László király: A szeretetnek tán nincs foga? Papjaink bűne, hogy feledtették a párdúc lelkű Jézust. Pedig Isten fiának ostora megmutatá: engedni a Rossznak éppoly bűn, mint okatlan vérrel szennyezni kezünk.

Hórihorgas: Mind fölsebzé a szívét, ki kardot őriz benne!

László király: Királyok szent terhe a bűnök vállalása: az összesé. De Csodabalta nélkül mind elvészünk.

Hórihorgas: Nem értlek Uram, mért bízol rám ily nagy feladatot?

László király: Van más, ki hall engem?

Hórihorgas /súgva/: Merre keressem, felség?
László király: Figyelj éberem, imádkozz buzgón:
 és jelet küld a Teremtő.

László király: Olyat keress, aki nem óhajtja a vezérséget. ... Majd az Aranybalta naggyá, erőssé teszi. De ehhez az kell, hogy vezérének vallja mind. Mert, ha a balta pártos emberé lőn, pusztulása léssen az országnak.

Hórihorgas: És van olyan, kit mindenki elfogad vezérnek? Hisz egyikre azt mondják, gyöngé báb, a másakra, véreskezű -, nincs két magyar egy hiten.

László király: Hagyd ezt most. Cselekedni - vétkem okán - most néked kell.

Hórihorgas: Ezért jöttél vissza a kínok világába, kegyes király?

László király: Szótlan nézzem, miként pusztultok?!

Hórihorgas: Én azt hittem, az ember csak a Földön boldogtalan...

László király: Boldogtalan Föld? Elfelejtéd, hová küldé a Teremtő a Szent Koronát? Magyarországot: a Boldogok Országát...

Hórihorgas: Boldogok országa?? Ez? Ez lenne a Boldogok Országát? Ez itt?

László király: Ott nem telik az idő és nem a földön áll az ember.

Hórihorgas /elkesen/: Ilyen volt ifjúságom ... a pergamen susogása, a mécsesek füstje – a kövek kopogása...

László király: Megronthatod a földi élted, a honod is, ... de a Boldogok Országát soha! – eltűnik az oszlop mögött.

ATTILA KIRÁLY JELENETE

Attila király: (Embör...)

A deák lenéz a keze mellé. A havon, a keze mellett kis fafaragvány. (Az előbbi képen még nem volt ott.) Felemeli: egy koronás Jézusszobor, szenesedő fából. Távoli hang szólal meg:

(Embör!) A deák feláll, óvatosan befordul a földetlen oltárszárnyba, útközben elrakja a szobrot. A boltív alól szuszogást hall, halk dobbanások kíséretében. Földig érő, kifeszített színes nemeszőnyeget lobogtat a szél. Előtte ül térdére támaszkodva egy díszes faládán Attila király.

Hórihorgas /suttogva/: Attila apánk... /bizonytalanul/ Etele... Átil...- letérel, fejet hajt.

Attila király: Kései fiaim, kik nevem se ösméritek... mifélek lönnétők? - villantja szemét a többiek irányába.

Hórihorgas: Rabok vótunk. De mert fia született, hazaengedett a török szultán.

Attila király: Haza? Haza, hun otthonában rab a nép?!

Hórihorgas: Ezt szenvedjük régóta.

Attila király: Ti vétkeitek.

Attila király: Hha! Férfiak valátok, ti feleltek a rabságért is!

Hórihorgas: Mindenki ellenünk van, északról a...

Attila király: Hha! Mindég így volt. De csak a barmokat vágja földhöz az élet!

Hórihorgas: Igaz... Mi sem váltunk főnixmadárrá...

Attila király: Valaha magunkhon emeltük a világba szórt népeket, most meg mi hódolánk istentelen rablóhordák előtt, kük münket nyuvasztanak?! Vakon botorkál Nimród ősapánk maradék népe!?? Var, hun, kus, magyar véreim egy marék kölesért egymást marják kínjukban, akár a tetves ebek! ...Fiaink szüvét tépik, fejüket porba tapossák és még nyögni se mer!!! Ez nem lehet!!!! Estvélig kék kiírtani az ilyet.

Hórihorgas /összekuporodik/: Segíts, Nagy Király!

Attila király: Nincs segítség... Elrejtett a Nagy Égi Király.

Hórihorgas: Úgy tűnik, ma mást kér a Föld, s mást az Ég.

Attila király: Egyet kér jó ideje: minden rossz megéltét, az Egyetlen Igaz uralmaig.

Hórihorgas: Nem egészen értem, Nagyuram...

Attila király: Elég, ha tudod. Nem értheted: nem vagy béavatott. A ti üdőtökben nincs Párduc

lélők, nincs Királyi beavatás. Csak a veszejtő Nagy Fekete Üdő.

Hórihorgas: *Ez azt jelenti... hogy végünk van?*

Attila király: *Nem a te dógod ezzel számóni! Aki teszi dógát, Isten kegyeltje. De a hűtelenek elveszejtetnek! Mind, egy szálíg! Rajtad a sor, köznép.*

Hórihorgas: *Magad mondád: én nem értem a világot!*

Attila király: *Elfelejtettétek, magyarok, ki által felel idele a fölső világ?! El, a Mindenek Urának adott szent kötelmet!!*

Hórihorgas: *Alig vagyunk és egyre vakulóbb szívvel...*

Attila király: *A Napnyugati világ pusztultáig sokszó lészünk kevesek.... De tudásunk az Egy Élő Istené. Pusztíthatatlan.*

Hórihorgas: *S ha... átok bír le bennünket?*

Attila király: *Fejetök fölé örök éjjelt hazudnak, s vélitek, nincs Nap?!*

Hórihorgas: *Igaz tehát! Ezt érzem bévül szüntelen, de nem bírom... kifordítani... nem látom, mivel tehetnék...*

Attila király: *Hol karddal, hol kegyelemmel. Jézus király igazával. Megmutattam: Róma a lábam előtt térdepött, /es/ mégis megfordítám győzhetetlen seregem... Mert ami uralmamban vagyok, az szeretetemben vagyok.*

Hórihorgas: *Úristen! Hát ez okán vóna minden nyomorúságunk? Bünné érett vóna bennünk rabtartóink bűne?*

Hórihorgas: *Ezért levénk gyűlölködők és mindennel ellenek!?*

Attila király: *Ne roskadj. A legnagyobb erőt kérd segítőül. A hosszú időt.*

Hórihorgas: *Azt mondod, várjunk?! Mindég csak várni? Hagyni, hogy pusztuljon minden tovább?*

Attila király: *Tudd! Ami soron van: lebíthatatlan. És mégis meg kő bírní! ... De nem féregként! Amit megtehetsz: tanítsd meg népünket erőben várni. Magyarai módon: Igazságban. Mozdíthatatlanul.*

Az egy búzaszem felelőssége

A kizökkent időt vissza kell zökkeníteni

Az Álom hava az első magyar film, amelyben megjelenik Attila király. Alakítója dr. Papp Lajos szívsebész. A rendező olyan személyt, egyéniséget keresett erre a szerepre, aki Attila szellemiségét tudja sugározni, és erre professzor úr a legalkalmasabb, hisz az elmúlt évtizedekben tartott mintegy 1500 előadásában, illetve sorskérdéseinket taglaló írásaiban a szerepében elhangzó gondolatok mindegyikét számos alkalommal kifejtette már, megosztotta hallgatóságával, olvasóival.

– Az, hogy szerepet kaptam e filmben, látszólag véletlenek sorozata. Bicskei Zoltánt korábban nem ismertem személyesen. Tudtam arról, hogy a Délvidék egyik kulturális vezetője. Kiváló barátja volt Szabados György – akiről a világ tudott, de a magyarok nem –, aki az improvizatív zene egy világnagysága volt, és nemcsak kiváló művész, hanem gondolkodó is, egy egészen kiemelkedő egyéniség. Amikor Zoltán keresett valakit, aki a filmben Attilát alakítja majd, Szabados György megemlítette a nevemet, így kerültem a képbe – idézte fel megismerkedésüknek, a szerepre való felkérésének történetét dr. Papp Lajos.

Az Álom hava alcíme: A beteg szív országának. Ez valami módon professzor úrra és tevékenységére utal.

– Nyilvánvaló, hogy az alcím megismerkedésünk után alakult ki, a barátságunkkal van összefüggésben, és valóban utalás arra, hogy ez az ország hosszú ideje beteg. Annak idején a tudományos munkásságomban a szívgyógyászati, szívsebészeti műtéti halálozás csökkentéséért dolgoztam. Döbbenettel tapasztaltam, annak ellenére, hogy ez az ország, amely földrajzi elhelyezkedése révén kiváló termőfölddel rendelkezik, édesvízi nagyhatalom, a klíma ideális az emberi tartózkodásra, mégis – a Szovjetunió felbomlása előtti időszakról beszélek – az elsők között voltunk a szív- és érrendszeri halálozás, megbetegedések

listáján. Harminc éve Finnországgal az első és második helyet felváltva vezettük a halálozási és betegségi listán. Tudományos szempontból egy rendkívül fontos információ volt számomra, hogy 30 évvel ezelőtt a finnek elhatározták, hogy sem az egészségügy, sem az oktatásügy nem lehet politikai kérdés, ezért minden törvényalkotásnál a teljes parlament egyetértésére törekedtek. Ennek eredménye 30 év után magáért beszél: a finnek az utolsó, illetve az utolsó előtti helyen vannak a szív- és érrendszeri megbetegedések listáján. Magyarán: mi állandóan külső tényezőkre fogjuk a dolgokat, állandóan arra hivatkozunk, hogy a mi szerencsétlen történelmünk. A finnek semmivel sem rendelkeznek jobb történelmi múlttal. Elkezdtünk kutatni. Először is az érdekelt bennünket, hogy van-e genetikai oka a nagyszámú megbetegedésnek, halálozásnak. Kiderült, hogy a mi genetikai állományunk – mivel annyira kevert nép vagyunk – ideális. Az öröklődő betegségek akkor alakulnak ki, ha belterjes a párválasztás, vagyis meglehetősen kis közösségből történik. A Kárpát-medencében viszont nincs olyan magyar ember, akiben legalább 3-4 vér ne keveredne. És akkor a számomra legkedvesebb, legnagyobb tanulságot hozó filozófus, Hamvas Béla munkáit kezdtem el tanulmányozni. Hamvas Bélának az öt géniuszát tanulmányozva rádöbentem arra, mi vagyunk az oka annak, hogy ilyen betegek vagyunk, és eszerint próbáltam cselekedni ezt követően. Hamvas Béla szerint Európában vannak déli, nyugati, északi, keleti típusú emberek. Mindegyik földrajzi területnek az alkalmazkodás okán megvan az életstílusa. A déliek, a napfény országának lakói mindig is nagyobb közösségben, együtt éltek. Nem kellett sokat dolgozni ahhoz, hogy megéljenek, délben sziesztáznak, este együttesen énekelnek, könnyű vörösborokat isznak. A nyugati típusú ember a munka ethoszában él, neki a leg-

nagyobb öröm, ha munkálkodni tud. Az évszakok változása arra kényszerítette őket, hogy téli időszakban pihenjenek, de ekkor is munkálkodtak, a jövő évi mezőgazdasági munkákhoz készítették elő a szerszámokat, eszközöket. Az északi típus, aki 7-8 hónapig sötétben él, kis közösségben, és mivel drága a tüzelő és a világítás – itt most 1000 éves távlatról beszélünk –, hajlamos a miszticizmusokra. Csak meg kell nézni a meséiket, a svéd filmeket. Azt tapasztaljuk, hogy meseviláguk tele van boszorkányokkal, rossz szellemekkel, halállal, sötétséggel, borzalommal, gondoljunk Jancsi és Juliska történetére. Ez jócskán eltér a mi mesevilágunktól, ahol nincs halál. A keleti típusra jellemző a szabadságvágy, ezek a lovasnemzetek, ha nem tetszett valami, szedték a sátorfájukat és odébb mentek. Tehát, a szabadság ethosza a domináló. Hamvas Béla megalkotta az ötödik archetípusot, az erdélyi embert, aki ezt a négy archetípusot magába ötvözve egy rendkívüli harmóniát tudott kialakítani. A magyaroknál a csonka hazában és a történelmi Magyarországon egyaránt az archetípusok olyan keveredése tapasztalható, hogy szinte mindenben 5 archetípus jelenik meg, kisebb-nagyobb dominanciával, erősséggel. Azt szoktam mondani, ha az ember egyedül van, nagyon nehéz veszedni. Ha a feleségével ketten vannak, akkor már könnyebb, és ha ott vannak a gyerekek, akkor a feszültség is nagyobb. Minél többen vagyunk egy zárt térben, annál nagyobb a konfliktus lehetősége. Csodálatos dolog az, ha meg tudjuk teremteni a harmóniát. Ám ez a harmóniateremtés hiányzik. Holott ez egykoron megvolt. A párkapcsolat esetében is például nyelvünk őrzi ennek a csodálatos megosztásnak az emlékét, mert feleség és férj van. Mi nem egyszeműek vagyunk, hanem félszeműek, ha elveszítjük a páros szerveink valamelyikét, akkor félkarúak, féllábúak, félszeműek. Elvesztettük ezt a szeretetre, és egymás megértésére alapuló ősiességet. Különösen igaz ez az utóbbi 2-300 évben, a francia forradalomtól errefelé, amikor emberközpontúvá vált a világ, és a fő irányt, a teremtő Istent letaszítottuk a trónjáról. Emberisteneket gyártunk, izmusok és szekták alakulnak ki. Éppen ezért nagyon fontos az, hogy lássuk, hogy a hiba nem a világban, hanem bennünk van. Csakis akkor tudunk javítani a jelenlegi állapotokon, ha felfogjuk, hogy milyen hibákat követtünk el, és ez ellen tenni kell. Bicskei

Zoltán ezt ebben a filmelégiaiban, filmeposzban meg tudta fogalmazni – 1000, sőt 1500 éves visszatekintéssel, hiszen Attila a sarokpont –, hogy mikor, hol, milyen hibákat követtünk el, követtek el királyaink. Nem véletlenül Attila mondja ki a két nagy király, Mátyás és László után, hogy mi a történelmi hiba, és mit kell tenni ahhoz, hogy az isteni, a teremtői rend helyreálljon.

Hogyan visszatérni, visszatérni ahhoz a rendhez, amelyet az Álom havában Attila is hangsúlyoz? Az az Attila, aki magyar filmben először jelenik meg.

– Attila szakrális király volt, és soha olyan szervezett birodalmat a világon senki nem hozott létre, mint Attila. Korábban volt olyan nagy hadvezér, mint Nagy Sándor, vagy léteztek Napóleontól kezdve Hitlerig mindenféle világuralomra törő emberek. Csakhogy Attila nem világuralomra tört, hanem az Isten szolgálatába állította Eurázsia népeit. És ez óriási különbség! Az ő esetében a legfontosabb az istenközpontú világ volt.

Történelemhamisítás az, amit Attilával végeznek, mert Attila nem az ördög, hanem az Isten ostoranként maradt fenn. Ezt az ellentmondást fel kell oldani, mert Attilával kapcsolatban a történelemhamisítás olyan mérvű, hogy nem tudom, ki esetében létezik még ilyen. Meg kell említeni Michael Babcock amerikai történészprofesszor nevét, és *Attila utolsó napja* című művét. Élete 15 évét Attila utolsó éjszakájának valós kiderítésére fordította.

Meg kell említeni Tagore barátját, dr. Sir Ervad Jivanji Jamshedji Modi indiai történészt, hun-kutatót, aki 1925-ben, amikor Budapesten a Magyar Tudományos Akadémia kitüntette, előadást tartott. Ebből érdemes idézni egy részt, amellyel leghatalmasabb királyunkat, Attilát jellemzi:

„Áldottak legyetek magyarok, Attila népének egyetlen örökösei! Félszázados tanulmányaim meggyőztek arról, hogy a hunok feltétlenül a magyarok ősei voltak, s így a mai magyarság az ősi szkíta népek egyedüli leszármazottja. Így a magyarságnak a történelme a ma élő összes nemzetek legősibb történelme. Kutatásaim során a hunokat olyan nemzetnek ismertem meg, amelynek dicsősége a mai szomorú világot is beragyogja. Attila a világtörténelem egyik legnagyobb hőse, aki, mint minden igaz hős, lovagias és nagylelkű

is volt, amit Róma alól történt visszavonulásával a legcsodálatosabb módon bizonyított be.

Tudják-e önök, hogy a világtörténelem legnagyobb alakjait, összehasonlíthatatlanul legnagyobb hadvezéreit, legnagyobb államépítőit és államszervező zsenijeit önök, magyarok adták? Tudják-e önök, hogy Attila hadvezéri nagyságához képest a történelem többi nagy katonai hőszai: egy Cyros, egy Nagy Sándor, egy Hannibál, egy Julius Caesar, egy Napóleon elenyészően kicsi figurák? Ki volt a világtörténelem folyamán Attilán kívül, aki a kínai nagy faltól egészen az Atlanti-óceánig terjedő két világrészt átfogó, roppant területet tudott uralma alá hajtani? De volt-e Attilán kívül a világtörténelemnek még egyetlen zsenije, aki hadvezéri tehetségével megszerzett és megalapított két kontinensnyi birodalmat nemcsak meghódítani, hanem megszervezni, élő organizmusban összefogni, törvényekkel szabályozni, renddel fenntartani tudta volna? És ezt a szinte emberfeletti, emberen túli nagyságot, ezt a minden idők legnagyobb tehetségű katonáját és államférfiját önök, magyarok adták a világnak! És én, az egyszerű öreg hindu ember büszke vagyok arra, hogy ezt most önöknek elmondhatam és meghajthattam személyesen is az önök nagyszerű fajtája előtt az elismerés zászlaját. Mert ez a faj, amely egy Attilát tudott produkálni, magából kitermelni, olyan érték és olyan erő, amelyet ideig-óráig érhetnek ugyan leromlások, kisiklások, letörések, de mégis a maga őszerejéből táplálkozva megújulhat százszor és ezerszer, s amelyet végleg elpusztítani nem lehet soha! A magyarok mindig az első faja voltak a világnak, s azok is maradnak mindvégig a történelmi idők jó és balsorsán keresztül.”

Mi pedig, ahelyett, hogy büszkéek lennénk, és mi hirdetnénk történelmi nagyságunkat, inkább lekicsinyítjük, lekicsinyeljük. A történelmi nagyság felismeréséhez idegen emberek kellene, mint az amerikai Babcock vagy ez az indiai történész.

Bicskei Zoltán filmjéről ki kell mondani, hogy ez egy óriási jelentőségű film, történelmi, szakrális és szellemi szempontból egyaránt. Ez a film a magyar történelem helyrebillentésének a céljából jött létre, mert kikökönt időben élünk. Vissza kell zökkenteni az időt.

Mint ahogyan a film is mondja, vissza kell találni Istenhez, hagyományainkhoz, magyarságunkhoz,

önmagunkhoz. Itt az írástudóknak van nagy felelősségük. Professzor úr a Vigiliában épp erről ír, Az írástudók felelőssége napjainkban címmel. Verbum cordis című könyvében is olvashatók ezek a gondolatok. Fontos elgondolkodni róluk, megszívlelni ezeket. Íme: „Anyag és szellem. Lét és tudat. Diszharmonikussá vált fogalmak, egymástól elszakadni látszanak a III. évezred küszöbén. Az anyag agyonnyomja a szellemet, a materialisták hamis szlogenje: a lét határozza meg a tudatot, igazolódni látszik! A hétköznapokban. Az aranyborjú imádata Mózesért kiált. Ismét. És nem Mózes, hanem számtalan hamis próféta a Sátán szolgálatára jelentkeznek.

Hol vannak az írás-tudók, az ÍRÁST-tudók? Az írástudók: tanítók, tudósok felelőssége korlátozott, a részt ismerik, az anyagot kutatják – egyre kisebb és kisebb mozaikot látnak – és egyre esendőbbek, kiszolgáltatottabbak. Az ÍRÁST-tudók félénkek, visszahúzódtak a templomok, a szentélyek védelmébe, alig láthatóan vigyáztak a strázsán. „De ha nagy a baj, jó a segítség!... megjelenik a 20. század utolsó harmadában egy törékeny lengyel ember, a »Pásztor«, egy emberöltő ideje a Főpásztor, és legyőzni látszik az anyagot! Először csak saját gyarló testét, majd 15 éve megbontja a Sátán legfőbb földi birodalmát. A Szovjetunió vezette birodalmat! A mammon-imádók persze nem adják könnyen: a »globális« Istennel a globális anyag képes eséllyel szembeszállni.

Halvány reménysugarat látok az utóbbi években: Az ÍRÁST-tudók kiléptek a templomok, szentélyek biztonságos falai közül, az írás-tudók bementek a templomokba. Egyelőre beszélgetnek, még nem mernek közösen lépni. Vagy csak ritkán. Bizonytalanok és bizalmatlanok!? Az ÍRÁST-tudók és írás-tudók közös felelőssége az egymásra találást követően a kölcsönös bizalom kimunkálása után a közös páásztor szerep. Szellem és anyag harmóniájának megteremtése. Az írástudók felelőssége a falak lebontása, amelyet templomok és iskolák közé emeltek. A falat mindkét oldalról bontani kell! Az eddigieknél nagyobb alázattal és szeretettel.

Mert közös a nyáj, közös a felelősség.”

Ezt az erkölcsi, kulturális és minden téren való újjáépítést elodázni most már nem szabad. Hogyan érhető el ez? – kérdeztük Papp Lajos professzor úrtól.

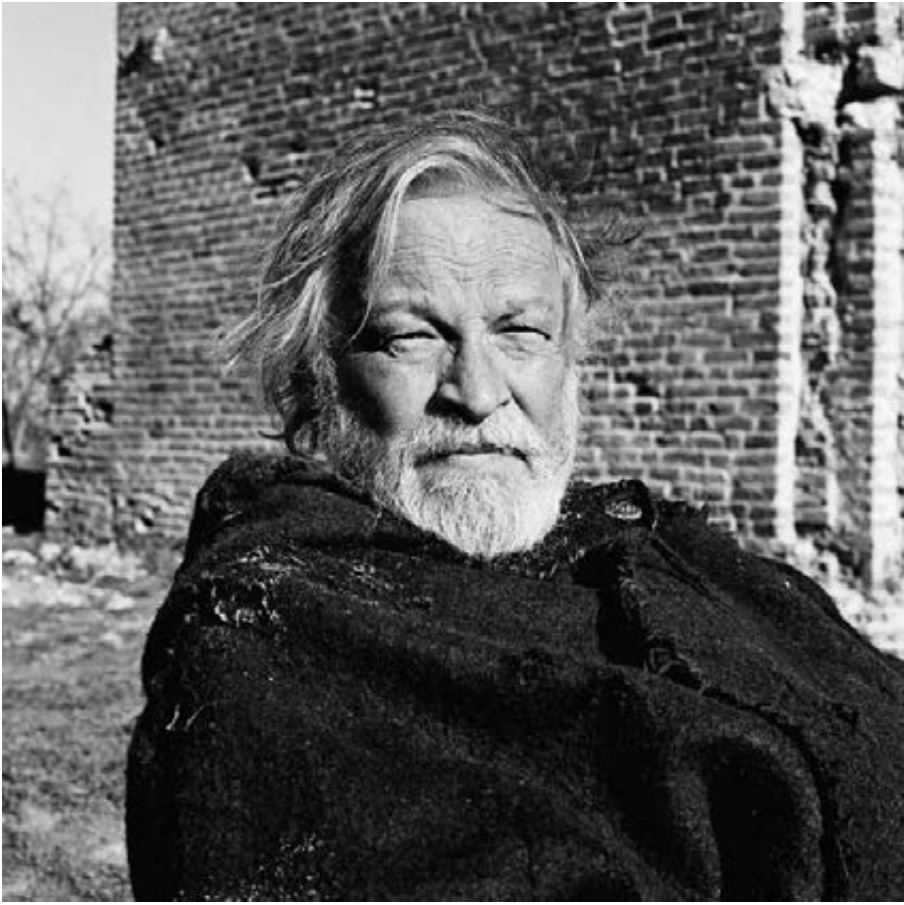
– Úgy, ahogy Attila mondja az utolsó mondatokban. Nagyon-nagyon nehéz idők következnek, szinte kibíráhatatlan idők. Itt van nyakunkon az óriási dél–északi, kelet–nyugati vándorlás. De ez sokkal több ennél. Ez elpusztíthatja és el is fogja pusztítani Európa egy részét. Olyan nagy emberek –, nem jószok, hanem szent emberek, mint Pió atya vagy a nepáli bölcsek a Kárpát-medencének és az itt élő magyaroknak óriási szerepet tulajdonítanak. Ahogyan Pió atya a 60-as években fogalmazott: egyszer még ebből az országból egy gyönyörű madár fog felröpülni. A madár felrepült, a madarat borzalmas erővel próbálják levadászni. Valami elkezdődött, de ma, ahogy Attila filmbeli szövegének utolsó mondatai fogalmaznak, a népet tanítani kell arra, hogy rendíthetetlen hittel kitartson az Isten és hazánk mellett. Ez a legfőbb feladat. Az írástudóknak az a legfőbb feladata, hogy a népet erre felkészítsék. Nem hamis illúziókkal, hanem azzal, hogy magyarok, most rajtatok fordulhat meg, éppen úgy, ahogy annak idején, Attila korában, az emberiség sorsa. Ezt a felelősséget kell érezni. Ebben látszólag van egy ellentmondás, mert a hét és fél milliárd búzaszemből, emberszemből mindenki csak egyetlenegy szem. A világon 7,5 milliárd ember, Európában 500 millió ember él, de ne feledjük, a mérleg nyelvében egyetlen búzaszem el tudja dönteni, merre billen el a mérleg. Ezt az egyetlen búzaszem-felelősséget kell érezni mindannyiunknak, hogy bár kicsiny vagyok, de rajtam fordulhat meg a világ sorsa. Ezt a felelősséget kell érezni, a kicsinységet és a nagyságot egyszerre. A magyar emberek képesek úgy gondolkodni, hogy az írástudók nem vezethetik félre őket. Baj van a lelki vezetők azon részével, az Istennek azon szolgálóival, akik egyszerre hagyták el az Istent és a népet, nem őket szolgálják. Vannak azonban jó példák, akik közül Szent Ferenc kései reinkarnációját, Bőjte Csaba atyát kell mindenképp megemlíteni. Ő példát adott arra, hogyan lehet a magyar – és nemcsak magyar, mert ott, ahol tevékenykedik, nem csak magyarok vannak – lelkeket megmenteni. Vannak jó példák és ezekbe kell

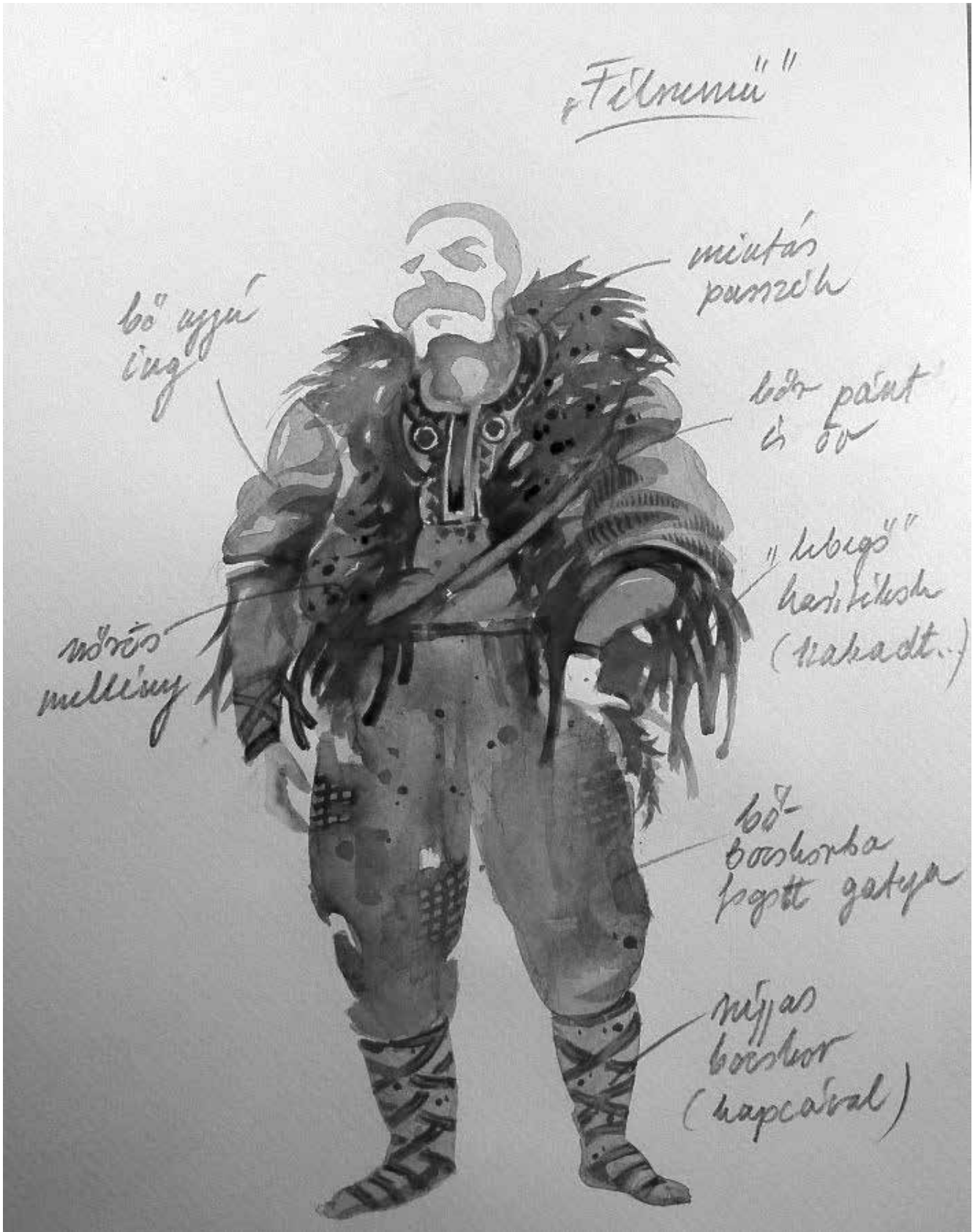
kapaszkodni. Mindenkinek – tehát a papoknak, lelkipásztoroknak, a pasztorálóknak végre valóban az evangéliumi küldetést kell teljesíteniük. El kell menni egyetlen eltévedt kisbárányért is. Ellenkezőjét csinálják ma, azt is kiűzik onnan, mindenféle fenyegetésekkel, aki elmegy. Járok templomokba, katolikus vagyok, minden településen, ahova eljutok, bemegyek a templomba, és mit látok: ott ül 4-5 idős asszony, 1-2 öregember, és miről beszél a pap? Az erósról, az erkölcsről, a paráznaságról. Már azt sem tudják, hogy hogyan is volt az. Így a fiatalokat is elűzik. A húsz év alatt a Kárpát-medence 1500 helységében voltam. Pulikutya vagyok, beterelem a templomba az embereket, hisz előadásaim egyharmadát templomban tartom. Én beterelem, a papok meg kizavarják, különösen a csonka hazában szolgálatot teljesítő papok egy részéről mondható ez el. Az írástudók, ha nem teszik a dolgukat, akkor a megújulás folyamata lassúbb lesz, hisz az írástudók megkönnyíthetik az Istenhez való visszatalálást. Itt az írástudók felelőssége. Sokan elmenekülnek, mert nem adnak irányt nekik, mert a pénz vált a legfontosabbá számukra, és amikor dönteni kell haza és külföld, haza és pénz között, sokan a pénzt választják és elmennek idegen urakat szolgálni.

A magyar paraszt viszont tudja, hogy azt az egy bárányt is be kell terelni az akolba. És azt is tudja, hogy egységben az erő.

– Ezt az egységet kell megteremteni. Bicskei Zoltán filmje azért korszakos. Nem kevesebbet állítok, hogy ennek a filmpozsznak az egyetemes művészetben olyan szerepe van, mint a Bánk bánnak a nemzeti érzés felébresztésében, vagy említhetném Arany János epikáját is. Ez a film történelmi jelentőségű ebben a hitevesztett, értékvesztett, kifordult szellemiségű világban. Ez az alkotás nemcsak a magyarok, hanem a Kárpát-medencei népek történelmi jelentőségének a helyreállításáról szól. A feladatról. Arról, hogy hibákat követtek el, és hol, mit, hogyan lehet helyreállítani. A kikökönt időt – ez Kocsis István barátom szép kifejezése – vissza kell zökkenteni.

„Maga Attila állt ott előttünk”

*Hogyan születtek az Álom hava című film jelmezei?
– erről faggattuk Morvay Ibolya gödi iparművészt*

Bicskei Zoltán magyarkanizsai rendező Álom hava című filmjét ezekben a hetekben Vajdaság- és Magyarország-szerte számos településen vetítik, több helyszínen a jelmezeket, kellékeket kis kiállítás keretében megtekinthetik a nézők.

Ezeknek a XVII. századi öltözékeket oly szemléletesen elénk varázsoló jelmezeknek a tervezője és kivitelezője Morvay Ibolya gödi iparművész. A budapesti Képző- és Iparművészeti Középiskola bórszakára járt, majd elvégezte az Iparművészeti Főiskola bórszakát.

Mint beszélgetésünk során hangsúlyozta, ő nem profinak mondott jelmeztervező, hanem csak egy autonóm textilművész, még álmában sem merült fel benne, hogy jelmezekkel is szeretne foglalkozni, amikor, volt középiskolai osztálytársától, Bicskei Zoltántól váratlanul jött számára ez a felkérés. Kérdésünkre, hogy hogyan készül fel valaki egy, a XVII. században játszódó film jelmezeinek megtervezésére, a következőt válaszolta:

– Munkamódszerem, hogy ha megtalál egy téma, akkor abba alaposan bele kell ásnom magam, rengeteget kell olvasni, tájékozódni, ebben az esetben is a kultúrtörténeti tárgyakon túl át kell gondolni, mi is történt az 1600-as évek végén. Olyan rövid határidőt kaptam a mintegy 20 jelmez megtervezéséhez, hogy el kellett vonulnom három hétre a kecskeméti alkotóházba, hogy csakis ezzel tudjak foglalkozni. Szakirodalommal felszerelve utaztam Kecskemétre, ott is remek könyvtárat találtam, úgyhogy ott megszülettek a tervek, amelyeket elfogadtak és megkaptam a munkát – hallottuk Morvay Ibolyától. Ő a tervezésen túl maga készítette a jelmezeket, a lábbeliktől a fejfedőig. Magától értetődő, hogy természetes anyagokat használt.

– A ma kapható alapanyagok voltak a kiindulópontok, ezeket aztán módszeresen „maceráltam”, hisz aki látta a filmet, tudja, a hosszú rabság után

a három vándor évek óta gyalogolt Törökországból hazafelé ezekben a gúnyákban, tehát bele kellett varnom az előéletüket is, rongyosra koptatni ezeket a jelmezeket – magyarázta. Egy-egy öltözék színe sem véletlen a filmben. A deák (Szilágyi Nándor) jelmezének koloritja volt kérdéses számomra, és bár képekről ismertem már a helyszínt, az egyik magyarkanizsai ruhapróba alkalmával arra kértem a rendezőt, menjünk el Aracsra, a pusztatemplomba, hisz tudjuk, a deák ott nevelkedett a papok között, ezért fontos, hogy ő ott szinte belesimuljon a templom kövei közé, hisz onnan indult, s tért vissza a vándorlása végén. Magamba szívtam a táj, a hely hangulatát, az auráját, ez inspirálta a köpenye színét, nyűtt felületét, így született ez a végleges jelmez. Vagy például az idő során úgy alakult, hogy díszletként Attila mögé egy sárgás, nagyon ikonikus motívumú gyapjúnemez-szőnyeg került, holott eredetileg a szereplő ruházatát nagyon díszesre, sárgászörösekben terveztem, tehát nyilvánvaló volt, hogy a hun királyt alakító Papp Lajos professzort nem öltöztethetem sárgába. Rengeteget törtem a fejem, miben éreznél jól magát, nem feszélyezné a számára szokatlan szerep a doktor urat, és akkor jött az ötlet: semmi más nem jöhet számításba, csak ez az egyszerű, minimálisra redukált tört fehér gyapjú anyagú királyi kosztüm, hisz egykori „munkaruhája” gyógyítóként, évtizedekig a fehér köpeny volt. A ruhapróbán, amikor dr. Papp Lajos felvette ezt az öltözéket, hát akkor ott, nekünk a rendezővel, Attila jelent meg előttünk, aki azonnal otthonosan mozgott benne, magának érezte első pillanattól. Minden egyes darabnál igyekeztem a szerep szerinti jellemeket erősíteni, ösztönös tudásom szerint támogatni, azokba gondosan belevarrva a szereplők elfedett titkait, tépelődéseiket a felszaggatott szálakkal, mint az életük során időközben őket ért sebeiket felszínre hozva, megmutatva, kihangsúlyozva

azt – elevenítette fel emlékeit a művész, aki azt is hangsúlyozta: ahhoz, hogy maga el tudja készíteni a jelmezeket, nagyon sokat köszönhet az összetett szakmai tudást adó remek iskoláinak, a művészeti középiskolának, ahova járt és a főiskolának, ahol Szilvitzy Margit textilművész volt a mestere.

A kellékek egy része Morvay Ibolya férjének, Viszt György grafikusművésznek a tehetségét dicséri.

– Egyebek mellett a kis szoborfaragásokat, a deák rongyokra rótt írásait is ő készítette, például az atya fapapucsát is vele faragtattam meg, mert úgy éreztem, a deákot felnevelő papnak a kornak megfelelő hosszú csuhája alatt, még ha csak pár

képkocka erejéig is, a kapcába bugyolált lábát fapapucsban kell megjeleníteni. Nagyon örültem, hogy a színész gond nélkül tudott benne járni is – jegyezte meg a tervező. Mint Morvay Ibolya elmondta, a tíz év alatt, amíg a film készült, nagy várakozással töltötte el, hogy egyszer csak lássa a kész, egész alkotást, hisz az alkotói folyamatban az volt a nagyszerű, hogy mindenki a stábból hozzátette a maga egyéni tudását, és így egyszer csak összeállt a film, melynek ezzel az egyszeri munkájával ő is részese lehetett.

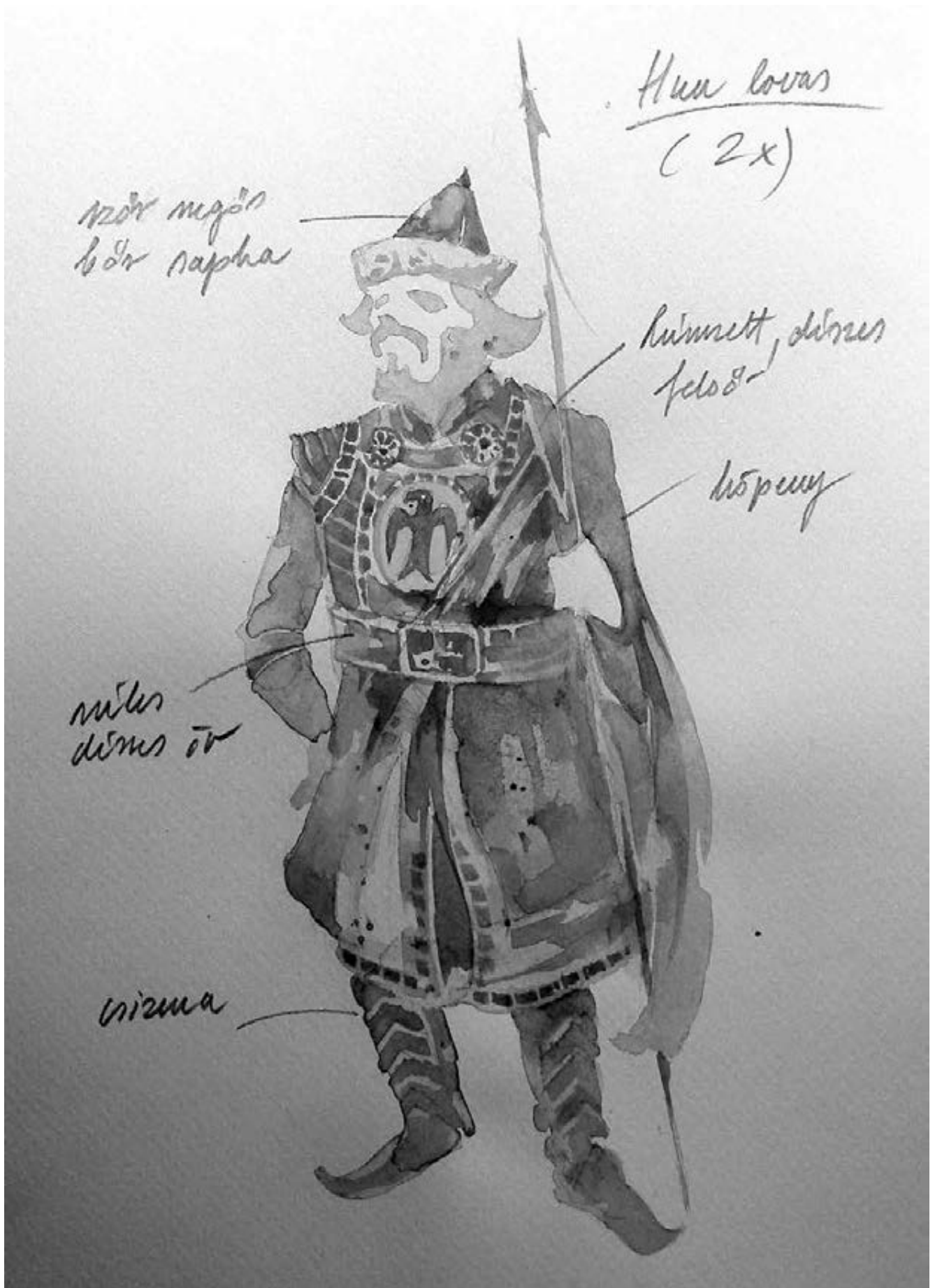
Magyar Szó, 2017. május 18.

lány

- Alóruhárok — lárd vélátok,
 textil hálalások

Levél

Kedves Zoli!

Filmed nagyon sokrétegű, sok érzést és gondolatot indít, amely csak később fog beérni.

Most csak az első hatást szeretném Veled megosztani.

Az nyilvánvaló, hogy ez egy Nagy Film. A szó minden értelmében. Igazad van, csak nagy vászonra szabad vetíteni. Mindent a kép, a látvány szépségére tesz fel, minden egyes filmkocka és másodperc ikon, szentkép. Fantasztikus rendezői és operatőri munka. A tájak, a romtemplom részletei, a fények, az arcok, ruhák, kavicsok, fűszálak – minden gyönyörű, részletgazdag és kidolgozott. És nem öncélúan! (bár ez magában is elég lenne) – hanem az Üzenet érdekében.

Csodálatosak a színészek. Hogy találtál ilyen gyönyörű magyar arcokat, ilyen zseniket, akik ezt az archaikus beszédet, stilizált, természetfeletti, táncszerű mozgást belülről tudják, természetesen csinálják?

Nyilván rengeteg munka van ebben.

Egy nem e világi helyen és időn kívüli korban, időtlen időben érzi magát a néző. A magyarság nagy sorskérdéseiről csak ezen a síkon lehet méltón beszélni.

A szereplők többszörösen szimbolikusak. Első benyomásom róluk: van a rajongó értelmiségi, akitől a többi irányítást vár, tanítónak, vezetőnek hiszi és mondja magát, de képtelen cselekedni.

Hiába széplelkű, talán szent – akadálya az életnek. (Itt nézzünk magunkba!) Társa a katona, akiben megvan az erő és cselekvőképesség, de tudja értelmi korlátait, ezért vezetésre, parancsra vár. Harmadik a primitív nép, a szolga. Helyzetüket, a lét tragikumát nem érti, de a pillanat túlélésének mestere. A felszabadult rabszolga rögtön öl és erőszakol, ön- és közveszélyessé válik – mégis ő adja tovább, a maga ősállati módján az életet, nem a nagyokosok.

A vén táltos maga az Öregisten, a magyarság és minden ősnép emlékezete, megfáradva-meghalva halhatatlan, és ő adja a nőt, ezt a fantasztikusan megformált Emese-figurát.

A citerás a Művész, aki kísér, elbűvöl, fölemel, túlél és távozik – de a sorskérdést megoldani nem tudja. Nem is dolga.

Az Üzenet első, rögtön ható rétege az, hogy a teljes pusztulás látszólagos, reménytelen helyzet nincs, cselekedni kell. Rendelkezésünkre áll a tradíció, az ősök példája, küldetésünk van Isten-től. Ezt mondják a királyok, a Jézus-szobrocska, a kereszt-szerű balta. A halott táltos két oldalán feltűnő zászlós lovasok jelzik, hogy ha merünk élni, Isten a küldetésünkhöz való erőt is megadja.

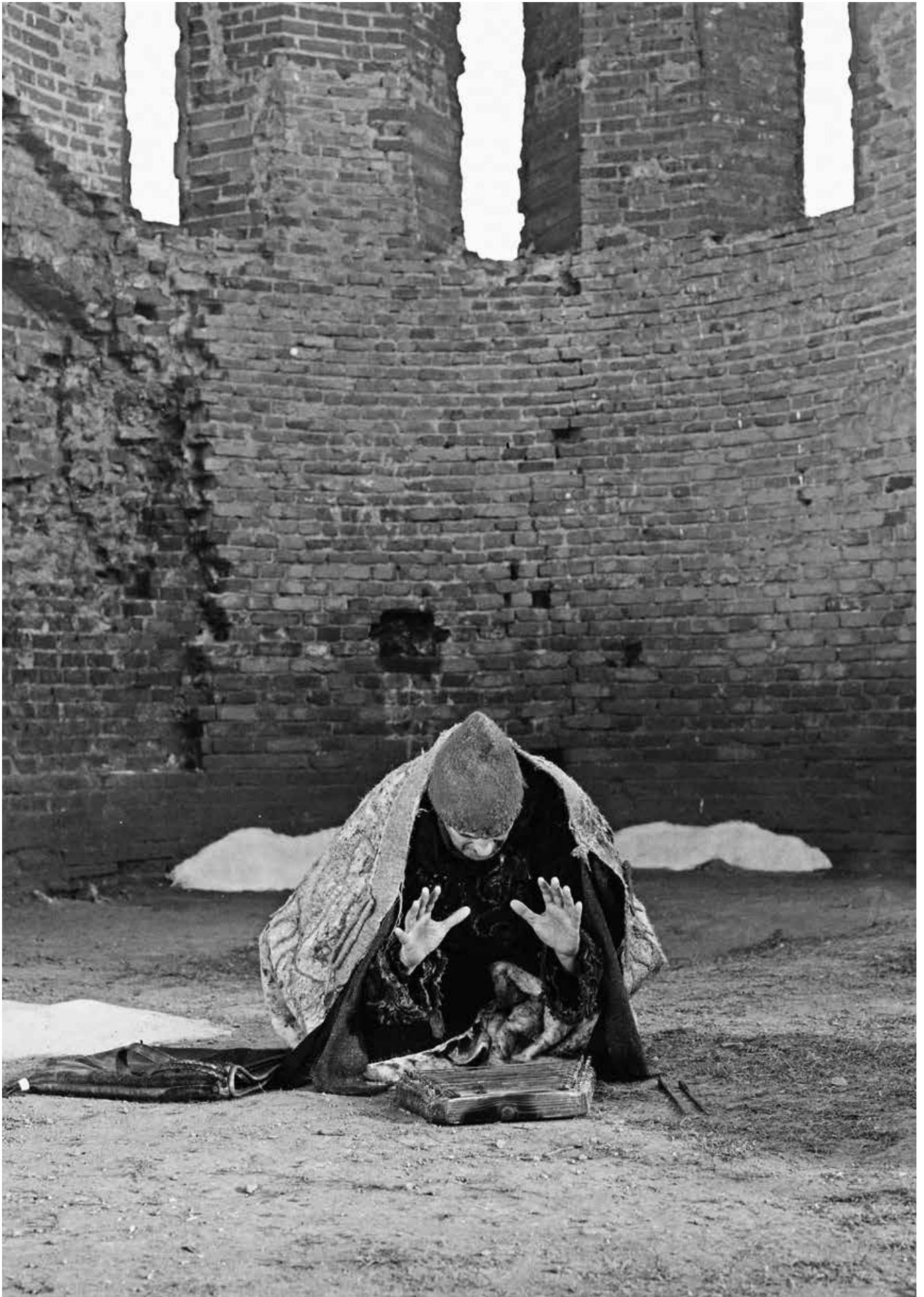
Üdv.

Somogyi Győző

Magyarok, Álom hava után

Furcsa és borzongató filmet lehet látni a magyar mozikban néhány napja. Magyar alkotásról és komoly, igényes, nem többmilliárdos költségvetéssel készült és nem is enyhén szólva szuperdivatos, agyoncsépelet közhelytémát feldolgozó műről van szó, aminek persze így aztán hivatalos, nagy díjelismerésre a világon a leghalványabb esélye sincs – de különben bánja a fene. Sőt.

Jelképesen sokatmondó, hogy elszakított területen, a trianoni határtól alig 15 kilométerre „amarra”, színmagyar kisvárosban élő rendező produktumát vetítik most a fővárosban – néhány hete kétrészes változatban ment a közszolgálati tévében is –, az meg még inkább, hogy cím és tematika is Magyarországtól elcsatolt vidékről érkezett, enyhén szólva nem véletlenül.

Bicskei Zoltán magyarkanizsai rendező Álom hava című álom-alkotása megrendítő és mélyen elgondolkodtató, elképesztő mélységekbe leásó és minden felelősen érző, magyarként létező magyart megrázni képes film. Eurázsia mélyéből föl párázó álom, Tamási Áronnak Féja Géza által méltatott *Jégtörő Mátyásához* vagy a kiváló erdélyi drámaíró, Kocsis István néhány éve bemutatott, nagyszerű színpadi művéhez, *A fény éjszakájához* hasonlítható. (E sorok írója, meglehet, némi túlzással bár, kicsit még Wajda *Menyegzőjét* is megkockáztatja a nagy elődök sorában.) Magyar relációban az erdélyi gyökerek aligha véletlenek: hosszú-hosszú időn át a transzszilván szellem volt az, amely talán a legérzékenyebben és leg-sajátságosabban, olykor álomszerű, szürreális, Bicskeiéhez hasonló víziókban (is) tudott rezonálni a legnagyobb magyar sorskérdésekre – igényes és felkavaró módon. Úgy, ahogyan most is láthatjuk.

A török hódoltság végén, 1690 decemberében vagyunk, valahol a letarolt, teljesen elnéptelenedett Délvidéken. A valamikor gyönyörű Árpád-kori katedrális maradványai között meghúzódó,

tépelődő-bujdosó-vándorló szegény magyaroknak megjelennek a nagy ősök, Attila és Szent László, Hunyadi Mátyás és IV. Béla, elődeink táltosa és múltunk megannyi démona, és ebből a pokolbujgorból örvénylik lassan elénk a magyar fátum és magyar élni akarás félelmetes kérdéskomplexum-özöne. Súlyosan kínzó kérdések és válaszok, gyötrelmek, kételyek, félelmek, bölcsességek. A festői, fenséges romok között ezredévek szellemei susognak, Ady ős Kajánja, az eltévedt keleti lovas és a többiek, csupa nyomások, csupa ősök, csupa hajdani eszelősök. (A Délvidék legmegrendítőbb, valóban festői és fenséges Árpád-kori katedrális-maradványánál, a híres aracsi pusztatemplom romjainál forgatták a filmet.)

A régi magyarok költői szépségű hónapelnevezései – például január: fergeteg hava, május: ígélet hava, június: napisten hava, július: áldás hava, szeptember: földanya hava, december: álom hava – meglepett-meghatott lelkendezésre készítették egyik, különösen aranyos kolléganőmet. Beszédes, igen jelentőségteljes reakció volt: megmutatta, mennyire lehetnek fogékonyak a mai magyarok arra a világra és arra a múltra, amit egy különleges, sajátosságában rendkívüli műalkotás most elénk sugároz. A megmaradás és a nemzeti jövő kérdései (no meg, ne kerteljünk, véres komolyságú nemzetstratégiai dilemmák) az Álom hava látomássorozatai után úgy maradnak meg előttünk, hogy némi dermedtségből kibontakozva, az Úr 2017-ik évének közepéhez közeledve fel kell kiáltanunk: hiszen a világon semmi sem oldódott meg igazán megnyugtatóan 1686 vagy 1690 óta - kik vagyunk, mik vagyunk, mivé lettünk, és legfőképpen: ebben a helyzetben mi lesz, mi lehet velünk Európa végromlásának kezdetén, megedződve bár, de kissé tán törve is...?

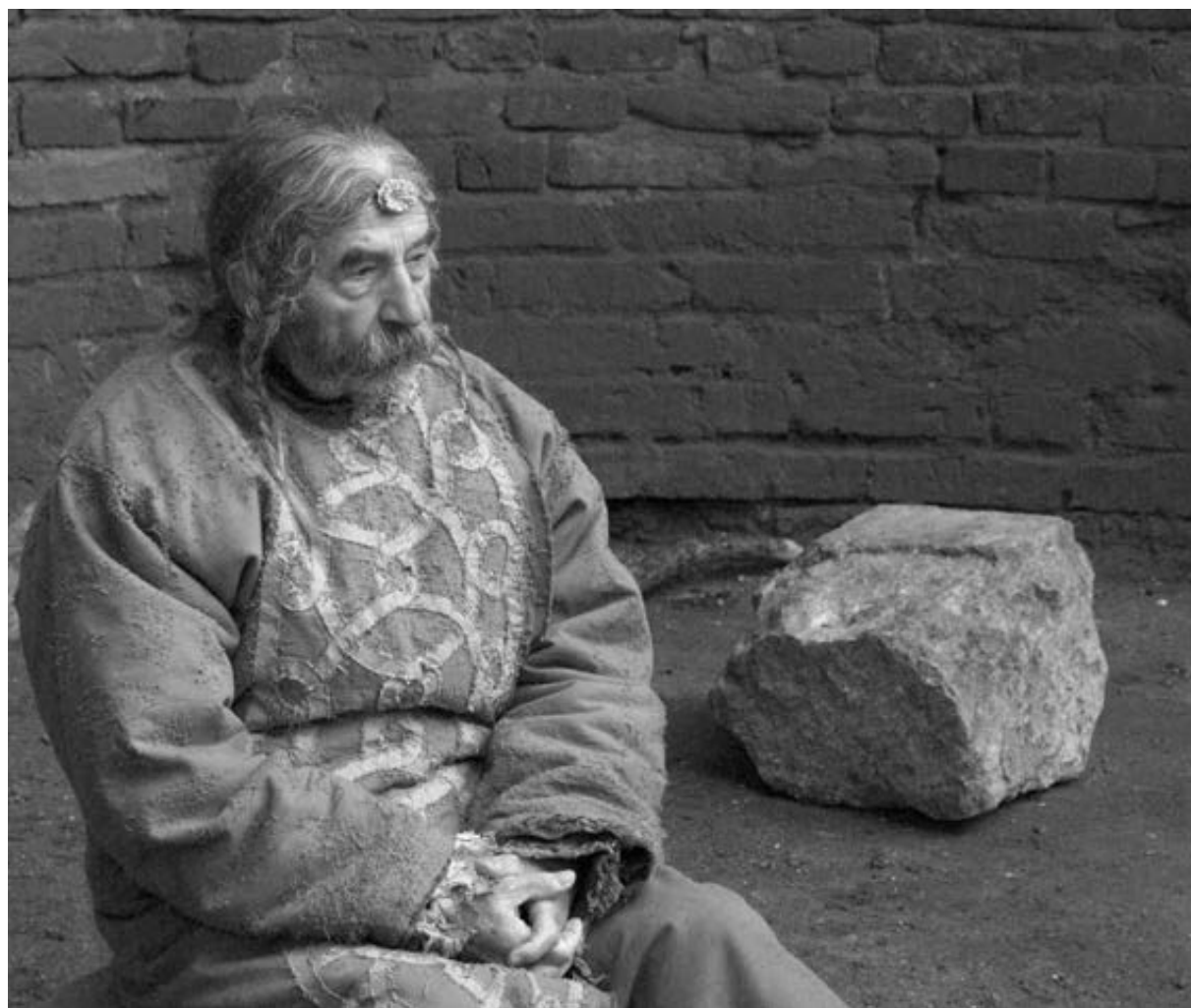
Zord magyar idő – december/álom hava –, midőn természet és élet, állatok, emberek leg-

szívesebben csak téli álomba merülnének. Ezt a magyar életsorsvíziót azonban tavasszal mutatják be és májusban - ígéret havában – lehet látni. Úgy lehet, idő-tér koordinátákban végképp nincsenek véletlenek. És bár Bicskei Zoltán filmjének vetítésekor gyaníthatóan nem fognak tömegek tolongani a pénztárak előtt és a Kincsem 300 ezres néző-

száma (nem baj!) körülbelül úgy fog aránylni az Álom haváéhoz, mint az oszmán birodalmi sereg létszáma Kőszeg védőieéhez. Csakhogy oszmán birodalmi sereg már – és még mindig! – nincs, Kőszeg viszont, akárcsak a kitűnő folyóiratnak is nevet adó Aracs temploma: váltig áll, létezik. És magyar.

A fű és a kóró is összetartja a vályogot

Nyilvános vetítésen láttam Bicskei Zoltán egész estés filmjét, az Álom havát. A vajdasági filmesek alkotásait általában megkapom lemezen, vagy letölthető formában. Akkor nézem őket, ha van hozzá hangulatom, újra nézhetem őket, visszatérhetek egy-egy jelenethez, e mozifilm esetében nem volt mód ekkora kényelmet teremteni köré. Ugyanakkor örülök, hogy társaságban néztem, mert láttam a közönség reakcióját. Éreztem volna, ha mutatkozik bármilyen érzelmi megnyilvánulás. De nem. Vagyis igen, de nem az, amire számítottam. A vetítést néma csönd kísérte, a végén se hangzott föl az elismerő taps. Ráadásul a teremből kivonuló közönség egyetlen szóval se kommentálta a látottakat. Ledöbbsentek a látottakon? Gondolom, inkább töprengtek, igyekeztek elhelyezni magukban a látottakat-hallottakat. Ezeket a sorokat a vetítést követően írom, semmi se ülepedett le bennem a filmből, még nagyon friss az élmény.

Korábbi munkáiból ismerem a forgatókönyvíró-rendező Bicskei Zoltán vonzódását a Bácskaság síksági tájához, meg a vizekhez, mocsarakhoz, a kies tájképekhez. Ez most, ebben a filmjében is meghatározó, hatalmas panorámákat fog képbe a remek operatőr, Jovan Milinov, néha eláll a lélegzet, pedig az ilyen kies vidékkel mi, bácskaiak naponta találkozunk. A kamera által megörökített táj viszont szinte kozmikus méreteket ölt, a (sehol) semmi metaforájává növekszik – újra és újra fölmutatván –, ami vizuális fölvezetése és kísérője a rá következő, filozofikus monológoknak és párbeszédnek.

A film háromnegyede ugyanis, jobb kifejezést most nem találva, szinte „statikus”. Hatalmas kihívás mind a rendezőnek, mind az operatőrnek, hogy az aracsi pusztatemplom belső terében vizuálisan megjelenítsen gondolatokat, álmokat, metafizikai jelenéseket, kezdve a török fogságból a XVII. század végén hazatérő harcos, deák és paraszt szembesülésétől a kihalt földdel, ami önvizsgálat révén, és kételkedő tépelődés után a magyarság korabeli jelenének kilátástalanságával és megmaradásának szellemi lehetőségeivel szembesíti

a nézőt. Az aracsi pusztatemplom önmagában metaforikus helyszín, teteje a pusztta ég. Barátok, pap, kanonokok nélkül csupán rom, az égre nyitott mennyezet viszont bizonyára közvetlen kommunikációt biztosít az ima és címzettje közt. Ugyanakkor a mennyezet hiánya a védtelenség jelképe is. A maga módján még időkapuként is működik a rom. Táltos jelenik meg a deáknak, majd a magyarság jeles királyai, de egyéb metafizikai időátjárások is történnek, annak fürkészése érdekében, hogy a kereszténység visszaszerezheti-e szellemiségét ezen a pusztán, és a magyarság újra megvetheti-e talpát a pusztítás után? Vagy egyáltalán, bármikor. Az Álom hava voltaképpen december hajdani elnevezése, de a film esetében nem csupán közvetlenül, hanem áttételesen is értelmezhetővé válik: a kérdező, kutató, válaszokat kereső deák (de személynévként is írhatjuk elhivatottsága nyomán: Deák) látomások, jelenések sorával szembesül, hiszen történelmi eligazításra van szüksége a háromfős, időközben gyarapodó csoport jövőképeinek elképzelése során. A jelenések olykor valóságosnak tűnnek, máskor irreálisnak mutatkoznak, hiszen, amíg a táltos és lánya dramaturgiai funkcióval bírnak, a magyarság királyai nem szellemi, hanem történelmi tapasztalataikkal vannak jelen, még Attila hun király is, aki korai keresztényként a kereszténység adott kori lehetőségeit boncolgatja. Egy ékes, háttérként kifeszített szkíta (szittyta) lovasnemzettől fönmaradt szőnyeg előtt ülve, aminek jelképisége sokkal messzebbre utal a történelemben és a spirituális világban egyaránt.

Az operatőr virtuóz kameraállásokkal tágítja kozmikusá a teret, nem csupán a pusztán az objektív által befogott térből kilépő szereplők fotografálásával, a kicserepesedett talaj által sugallt borzalomnak a kinagyításával, a sivárság, az élet hiányának vizuális hangsúlyozásával, hanem a romtemplomon belül készített fölvételeivel az elhangzó párbeszédnek bölcseleti nyomatékát is erőteljes beállításokkal erősítve. A kép és szöveg szinergikusan erősíti egymást, egyszerre beszél-

nek önmagukért és egymásért. Emlékezhetünk-e múltunkra és vizionálhatjuk-e jövőnket, mi vet majd árnyékot a másikra, a jövő a múltra, vagy a múlt az eljövendőkre? Legrövidebben fogalmazva, talán ez a film alapkérdése.

Az Álom hava cselekményvilága redukált, üzenetmegfogalmazása ezzel szemben rendkívül rétegezett. Ha a dialógusok mellett viszont történik valami, az tragikus. Marakodás egy marék köles körül, ami a jövő záloga metaforájaként küld üzenetet a nézőnek a kies, terméketlen táj totál plánjaiból, majd gyilkosság, nemi erőszak. Mintha minden onnan folytatódna, ahol befejeztetett. Vagy semminek sincsen vége, a szereplők (és a nézők) valamiféle tébolyodott körforgásba zuhantak volna vissza? A sorsba vetettség, az eleve elrendelt létállapot vajon a film szereplőire szabott fátum, akik hiába keresik családjukat, otthonukat, a remény bármilyen rejtőzködő jelét, vagy ez a kilátástalanság globális jellegű, kivetül az egész nemzetre?

A gerjedő pesszimizmust a film „negatív”, de talán leginkább gyakorlatias figurája, a gyilkos és erőszaktevő paraszt (Félszemű) töri meg, amikor a romtemplomot elhagyva kimondja, a vályogot pelyva hiányában a fű és a kóró is összetartja. Sokértelmű gondolat, úgy is értelmezhető, hogy új templomot kell építeni magunknak és a nemzetünknek, amíg nincs fa vagy kő, hát vályogból, és ha termés híján pelyva sincs, megteszi helyette a helyi növényzet is. Tekintve a gondolatot kimondó kilétét, magatartását, erkölcsi arculatát, e mondatnak egyéb értelmezési lehetőségei is fölmerülnek, de ezt érdemes a nézőre hagyni.

Az viszont elkerülhetetlen, hogy a magyarság és a kereszténység pozitív megfogalmazásából ne idézzem a forgatókönyv záró mondatait:

Becse: *Az ember fölé köll valami...*

Lány: *Ezért épít apád templomot?*

Becse: *Áldozni szeretne.*

Lány: *A Boldogok Országához nem köll templom. Minden itt van...*

Becse: *Egész kicsi lesz. Sártéglábú.*

Lány: *Gyógysár ez... Isten köpte....*

Becse: *...No! .. no!...Kelj föl. Vályogvetők köllenek.*

Félszemű: *... ha nincs pelyva... a fű meg a kóró is jó bele...*

Becse: *Jó... és Szív temploma lesz a neve.*

A szereplők közül (Szilágyi Nándor, Kovács Frigyes, Székely B. Miklós, Tóth Anita, Barkó György, Horváth Csaba, Csendes László, Mercs János, Dánielffy Zsolt, Vicei Natália, Búza Ákos, dr. Papp Lajos) senkit se szeretnék, főként nem tudnék kiemelni, ugyanis mindannyian torony magasat alakítottak. Az általam fellengzősen „statikusnak” minősített jeleneteket zseniálisan oldották meg, és ebben mellettük nagy munkája volt a rendezőnek és operatőrnek egyaránt. A cselekményes jelenetek hitelesek és életszerűek. Úgy tűnik, mintha a produkció teljes alkotógárdája azonos elképzelés mellett dolgozott volna, mondhatnám, egy húron pendültek, ha itt most a zenéről is szólnék.

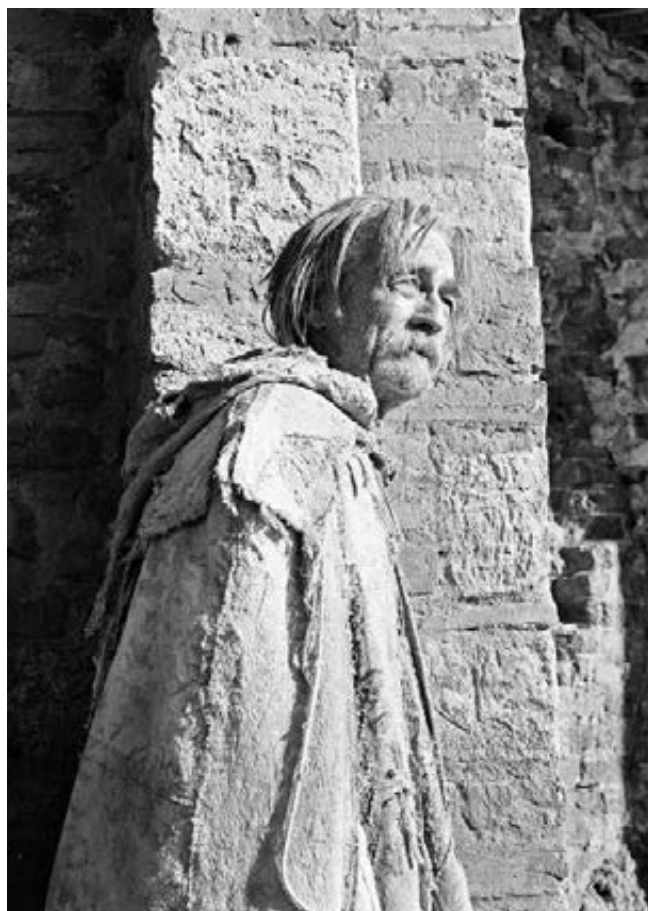
Előtte viszont a jelmezekről. Nem értek hozzá, nem mondhatom, hogy korhű, azt sem, hogy nem az. Viszont zsigerből meggyőző. Morvay Ibolya textilművész munkája számomra autentikus jelmezvilágot mutatott be, ami erősen nyomatékosan hitelesítette a film képi világát, azon túl, hogy szerintem Bicskei Zoltán a korhűségen messze túlmutató alkotásának a jelmezek elhagyhatatlanul fontos elemei.

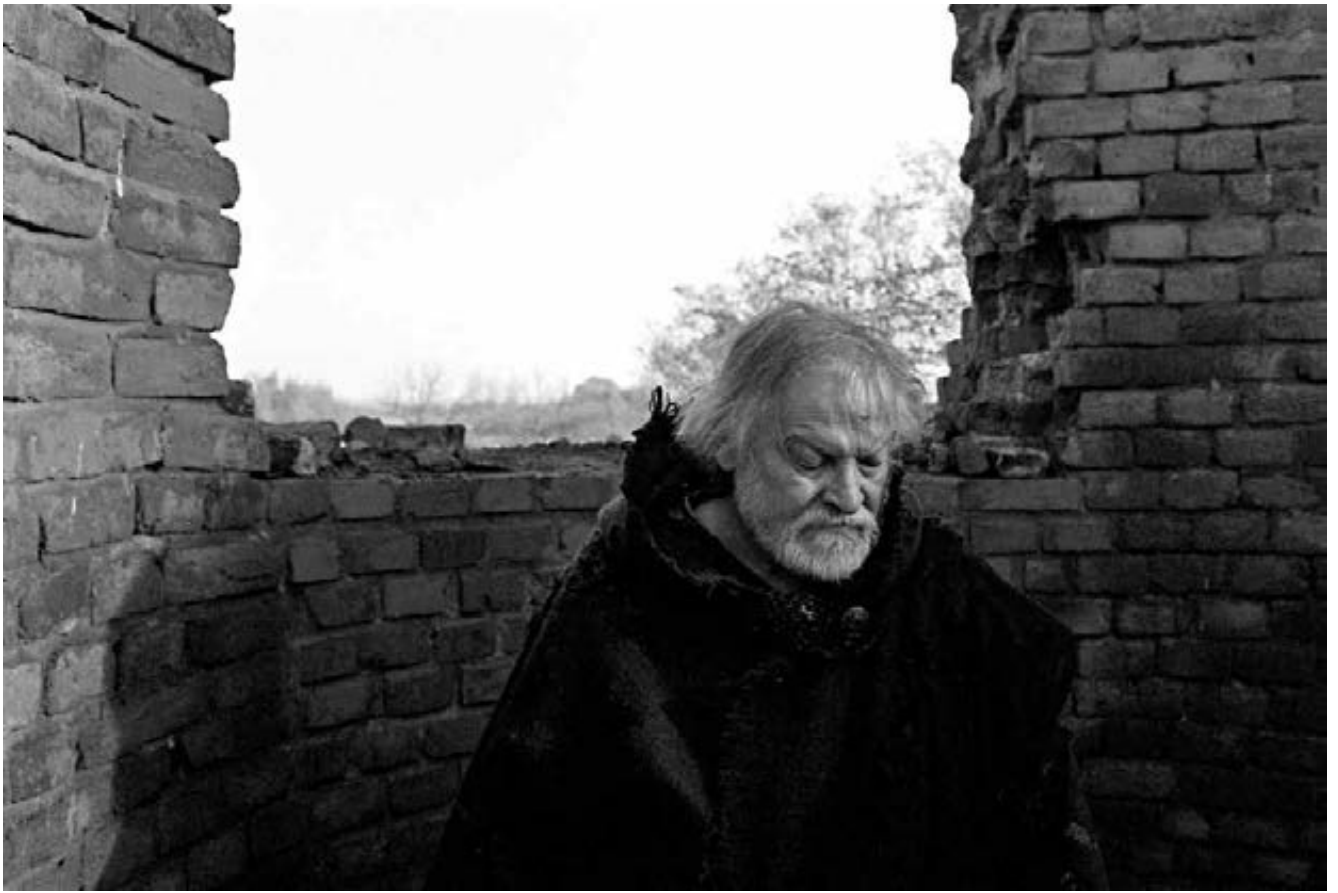
Végül a zene. Itt is zseniális alkotók fogtak össze. Köztük Mezei Szilárd, Szabados György, Lukács Miklós, Berecz András, Dresch Mihály és Bakos Árpád. Ők teljesítik ki a film alkotóinak egy húron pendülését. A kép, szöveg, zene hármassága, szervezetsége, dinamikája döbbenetes. Mindhárom elemében fölzaklató. Ettől, az ideg-szálakat tépő, a saját kérdéseink közé folyton visszalökő, látványvilágával fölrazzó zaklatásától kerekedik tökéletes, többször is visszanézendő, megrendítő filmalkotássá.

Ez egy időtlen történet

„Ahhoz, hogy előre tekintsünk, hátrafelé is kell néznünk.” – Bicskei Zoltán

Pénteken, 2017. április 21-én tartották Újvidéken Bicskei Zoltán magyarkanizsai rendező Álom hava című filmjének vajdasági díszbemutatóját. Az elkövetkező hetekben még 22 bácskai, bánáti településen és Belgrádban láthatja a közönség a filmet, illetve több magyarországi helységben is április végén kezdik meg az alkotás vetítését.

Decembert nevezték eleink Álom havának, amely megnevezés magában hordozza a világ megújulásának ígértét. Miért a XVII. századot választotta, azt az időszakot, amikor a törökdúlás nyomán e szép tájunk kiürült, elnéptelenedett?

– Nem véletlenül lett Álom hava a film címe, nem véletlenül választottam december hónapot, dönthettem volna akár november, az Enyészet hava mellett is. Az álom, az álmodozás az alföldi ember sajátossága, hiszen azt a nagy úrt, ami a mi nagy pusztaságunk, alföldünk, leginkább a fantázia, a képzelet tölti be. Sokszor kiülök a Járás pusztaságába, és ott képzelődöm, álmodozom, képeket látok, képeket szülök. Ez az alföld jellegeből fakad. És ahhoz, hogy ezt a transzparens, letisztult, bizonyos értelemben kopár világot éltetni tudjam, ahhoz egy ilyen történelmi állapot kellett, mint amely a XVII. század végén jelen volt, amikor szinte kiürült e táj, lakosság sem volt, csak egy-két tucat ember élt e vidéken. Ez megfelelő helyzet egy időtlen történetre. Azok közül, akik eddig látták a filmet, többen megéreztek, hogy ez egy időtlen történet, hiszen elmúlik jó negyedóra, mire rájön a néző, hogy melyik korszakról van szó, és kik ezek az emberek. Akár most is játszódhatna, valamilyen katasztrófa után, tehát kicsit beckett-i is a történet. Ahhoz, hogy rálássunk a saját történetünkre, történelmünkre – kicsit a lelki történetünkre is –, ahhoz kell ez a távolság, ez a transzparencia, ez a

nyitott, üres tér, és legfőképp az időtlenség-érzet, ahonnan megfogható és látható a lelki, szellemi állapotunk.

Úgy érzem, az Álom hava a lehetőségek filmje is. Tanácsstalanság jellemzi az aracsi pusztatemplom romjaihoz visszaérkező főhősöket. Ma egész Európa válságban van, amit jócskán megérezünk lelkileg és minden tekintetben. De mégis a lehetőségekről, az újrakezdésbe vetett hitről is szól ez a film. Jól érzem?

– Erre az üres, nyílt térre sokszor mondják, hogy itt csak lepusztultság, kóró, kietlenség van. Nem igaz, mert a pusztaság tele van apró élettel, mérhetetlenül sok gazdagság van itt, csak jobban le kell hajolni, észre kell venni. Érdekes módon volt olyan néző, aki azt mondta, mind a Nagypáti Kukac Péter, mind az Álom hava című filmemben a puszta egészen mást sugallt és mást jelent, mint a Jancsó-filmekben. Ennek nagyon örültem, mert az én olvasatomban mindig az életet, a lehetőséget is jelenti ez a hatalmas, üres tér, bármit beleálmodhatunk, megvalósíthatunk, bármikor bejárhatjuk. És teli van sokféle dologgal. Valójában gazdag. Visszatérve az időtlenség témájára: a film természetesen a mai korról szól, és bizonyos értelemben benne van az egész földrés sorsa is. Még történelmi vonatkozásban is, hiszen a szereplők emlegetik a török időket, amikor a franciák, olaszok, bécsiek fizették a török hadsereg fegyvereit, a mostani iszlám hódítás jegyében is ugyanez történik, szintén európai országok bonyolítják le a ránk zúduló iszlám néptömeg ideérkezését, megint a Pannon-alföld déli végein zajlott/zajlik mindez. És nagyon fontos az itteni védelem is. Most is az a lényeg, hogy mit tudunk magunkból felszínre hozni, ami az egész életet megszüli, hiszen akkor az önvédelem, a védelem, a létezés is biztos lábakon állhat.

Ez az első magyar film, amelyben Attila is megjelenik, és az ember eltökéltségéről, feltétlen odaadásáról beszél.

– Azt mondja, „meg kell bírni” a kibírhatatlant, másfelől pedig a mozdíthatatlanságot emlegeti. Ám nem mindegy, milyen mozdíthatatlanság ez. Tehát, a minőséget is hozzáteszi, egyfajta lelki, szellemi értékek mentén. És ezt hitelesen csakis Attila, a történelmi idők legnagyobb uralkodója mondhatja, mert ő ezt megtestesíti.

Minden táj hordoz valamit az örökből, az időtlenből, de ebben a történelmi pillanatban ez a mozdíthatatlanság kiemelten fontos. Aki otthon érzi magát a pusztában, pontosan ezt a mozdíthatatlan erőt érzi: bármi történik, itt mindig megvagyunk, itt van valami, ami erősebb nálunk, ami megtart. Éppen ezért lesz fontos most az alföldi kultúra, mert a világban minden mozog, minden cibálódik, szédül, pörög, szétesik... A mozdíthatatlan, időtlen érték az, ami ebben a pillanatban a legfontosabb, ez tudja ma legjobban megőrizni az emberieséget, a szellemet. Ezért lenne fontos az alföldi kultúra, ezért kellene tudatosabban, műveltebben és mindenekelőtt mélyebben foglalkozni vele.

Tulajdonképpen a hagyományokon nyugvó világrendnek is ez az alapja, nem?

– Főleg, ha a nagy h-val írt Hagyománynak. Amely az összeset magában foglalja. De a filmbeli gondolatvilág egy része a Hagyomány előtti világra is vonatkozik. Hogy Hamvas Béla gondolatmenetével éljek, a Hagyományt is magában foglaló örök alapállást kell meglegelni. Igen, ezeket a rétegeket is megpróbálja felvillantani a film, hogy mennyire sikeresen, azt nem tudom, de ahhoz, hogy valamennyit előre lássunk, és hogy évtizedekre megvessük a lábunkat, ahhoz most évezredek kell hátrafelé nézni, feldolgozni és magunkévá tenni.

Ehhez nem mindennapi segítőtársai is voltak a filmben, csak egyet emelnék ki közülük, az előbb említett Attilát megszemélyesítő dr. Papp Lajos professzort. Úgy érzem, olyan színészeket vonultat fel a filmben, akik hasonlóképp gondolkodnak a világról, mint ön.

– Ezt nem tudom, viszont azt érzem, méltatlanul keveset beszélnek a munkatársaimról, mert a film erős gondolatisága elvonja róluk a figyelmet. Szeretném kihangsúlyozni, hogy nagyon komoly munkát végeztek a színészek, a filmben benne

van a sorsuk, az arcuk, a létezésük, szinte rájuk írtam a forgatókönyvet. A többi munkatársat is említenem kell, például az egyik pici kelléknek, amelyet messziről látunk egy pillanatra a filmben, a készítője Kossuth-díjas Nemzet művésze volt. A legkisebb kelléknek is lelke van, komoly kézművesek készítették. Kezdetektől az volt a szándékom, hogy ezek igazi tárgyak – ne csupán filmes kellékek – legyenek. A vajdasági vetítések egy részén a kellékek és a jelmezek közül többet vándorkiállítás formájában bemutatunk, hogy a fiatalok láthassák, milyen a komoly mives világ, mennyire emeli a létezés minőségét egy-egy szép tárgy. Visszatérve a munkatársakra, az operatőrt, de a producereket is említhetném, hisz tíz és fél évig készült a film, és kitarítottak mellettem, ami nem szokványos eset.

Annak, hogy ennyi ideig készült a film, anyagi okai voltak.

– A sors akarta így, mert ha az első változat készült volna el, sokkalta gyöngébb lett volna. A sors jó keze van benne, hogy fékezte és apránként hagyta megvalósulni, hogy lassan megérjen.

Mit vár a nézőtől? Talán kicsit furcsa kérdés, de arra gondolok, hogy ezt a filmet nyitott szívvel és értelemmel kell nézni.

– Egy szerző mindig megértést vár. Ha nekem tíz év kellett az elkészítéséhez, idő kell a vele való megbarátkozáshoz, a megértéséhez. Remélem, hogy valamiféle élményt jelent majd a nézőnek és kérdéseket vet fel az emberekben. A legtöbb vetítésen ott leszek, megbeszélhetjük mindazt, ami felmerül a nézőkben. A filmben jelen lévő, ősi időkre való utalásokról annyit, hogy a magyar őskutatások eredményeiről az elmúlt évtizedek alatt félszáz könyvet elolvastam, ezeket saját elgondolásom szerint szintetizáltam. A filmben szó lesz egyébként a pálosokról is, rovásírású könyvekről, az Árpádok hozta krónikákról... Két táltos is jelen van – igaz, nem romantikus módon. Boldogasszony és az Isten is kétszer megjelenítődik a vásznon, úgyhogy lesz miről beszélni. A film hibáiról később érdemes szólni, most, a bemutatók előtt másnak van az ideje.

22 vajdasági településen és Belgrádban is bemutatják a filmet.

– Egy vándormozival megyünk végig Vajdaságban, hisz a legtöbb településen nincs már mozi, mi visszük a vetítógépet, a vásznat. Ennek anyagi vonzatát a

Magyar Nemzeti Tanács és a budapesti Nemzetstratégiai Kutatóintézet tette lehetővé, köszönet érte, hisz a segítségük nélkül sokkal kevesebben láthatnák ezt a filmet. Magyarországon szintén április végén kezdik vetíteni az Álom havát, már jelentkeznek a különböző városok, közösségek.

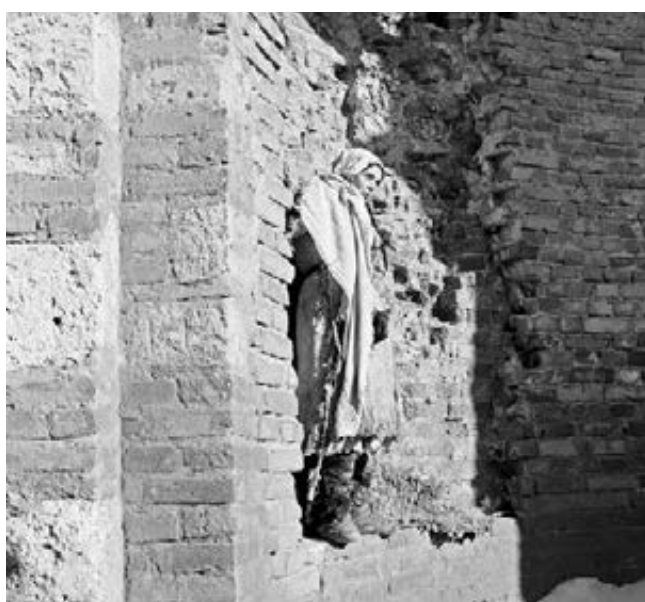
Említsük meg azt is, ki segített a film létrejöttében.

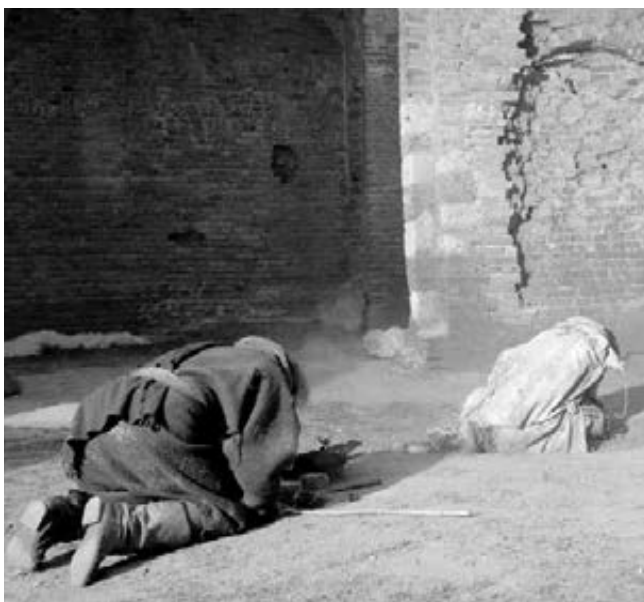
– Elsősorban a Magyar Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának Magyar Mecenatúra programja támogatta, és először

egy kétrészes tévéfilm készült el, amelyet a Duna Televízióban láthattak a nézők, a mozifilmváltozat hosszabb, epikusabb. Ennek elkészítését a Szerbiai Filmközpont, a tartományi művelődési titkárság, és a magyarországi Szülőföld Alapítvány, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. is támogatta, a Magyar Művészeti Akadémia más módon segített, és többeket feltüntetek a film végén, akiknek köszönettel tartozom.

(Magyar Szó, 2017.04.22.)

„Ami soron van: lebírhatatlan.”

Az Álom hava csütörtöktől a Puskinban

Ezer esztendő távolából, hátán kis batyuval kilából a messzeségből három ember. Szegényen, elgyötörten, tele kétellyel és reménnyel. Előttük jár, sokáig észrevétlenül, az erkölcs tudója, a film egyik legerősebb üzenetének hordozója: holt élő temetetlen nem maradhat. Elgondolkodtató, ám korántsem elringató filmet alkotott **Bicskei Zoltán**. Nem a helyszínnek választott táj horizontjának változatlanágával. És nem az ott az egykoron élt ember „ökonómiai lábnyomát” őrző romtemplom eszmei monumentalitásával akarván - gyönyörködtetve - tűnődésre készíteni nézőit. Nyitó mondataimmal azt kívánom leszögezni: bár a film megtekintésére tóduló tömegeket a teremtett világ - és a gondviselés - szépségei, mélységei, végtelen horizontjai várják napok óta a Puskin moziban, s emberkéz alkotta «díszletként» - ami persze jóval több ennél - pedig az aracsi romtemplom impozáns falai (melyek, csak zárójelben jegyezzük meg, azzal, hogy följük kupolaként az égbolt borul, «vigyázó fellelként», azonnal közvetítik a szemlélő számára a hit egyetemes, eredendő és elpusztíthatatlan erejét), de mindez, mondom, kevés lenne a falak között s a falakból, falainkból azóta is visszhangzó **dialógusok, gondolatok** nélkül.

Ezért szállok itt vitába, egy tulajdonképpeni részletkérdésben, az alkotó egyik mondatával: „*Nagyvásznon él igazán, a puszta monumentalitása a főszereplő, ezért a DVD és az internet nem igazán érdekes.*” Egy, a film születésének körülményeiről szóló interjúban fogalmazott így, s noha jómagam némi szakmai rálátással bírván érteni vélem a moziba csalogatás szándékát, annak elsődlegességét, hiszen egy film vetítési idejét, sajnálatos módon, a nézőszám határozza meg - ám rangját, szerencsére, ez nem befolyásolja. S azt a rangot, amire utalni óhajtok, a film történelemszemlélete, a nemzeti gondolat valódi

mélységének felmutatása adja, s az nem az annak koronként változó átírataiból, percmemberkék érdekröptéiből, átírt történelmi helyzetek átíratainak átírataiból szőtt szövevényes nemzetstratégialabirintusok pókhálóból áll.

Hanem a közöttük utat tévesztő emberek sorsából.

A film, hogy történetéről szóljak, kerülvén persze a részleteket, maradjon élménylényeg a nézők tömegeinek is, három rabságból szabadult s hazaigyekvő ember vándorlása, megpihenése. Egyikük Deák, másikuk Katona, a harmadik rang nélküli mindenés. A legfontosabb szerep persze neki jut, mind a történetben, mind annak utólagos végiggondolásában (Székely B. János zseniális karakterteremtését élvezhetjük, mint már annyiszor, itt is), a sorskérdések felé láthatóan közömbös vállrándításai, „beszólásai” mellett folyton a következő pillanat túlélésének, netán, esetleg, jobbá tevésének lehetőségeit kutatva, ám közönye hatásosan s erősen fejezi ki: részéről egyszerűen unja a párbeszédet. A Katona alig várja, hogy hazatérve hadviselésre taníthassa a megmaradtakat, közöttük fiát, mert, ha kell, haljunk meg mind egy szálig, de rabságban nem élhetünk. A Deák a tudományok művelését helyezi előrébb, itt van minden a csonka boltívekre vésve, mutat a romtemplom falaira, itt van elrejtve, megőrizve nekünk az ősi tudás, őseink tudása, mutatja. No, olvasd, nógatják. Elfelejtetem kulcsát, vallja be, s e feledést ki is emeli a film tartalmi szerkesztése - a fogság emlékeit, a megpróbáltatásokat ugyan megírta ő, tehetsége szerint, de annak nyelvezetéből már sok helyen kihulltak saját ősi szavai. Rabsága krónikáját a rabtartók nyelvhangzóinak ritmusában veti papírtekerésre, s ez amúgy káprázatosan jellemzi az alkotó sorok mögé rejtőző, megfejtésre, megbeszélésre váró szándékát, annak lényegét. A párbeszéd olykori

monotóniája pedig azt is felvillantja, miért a mindenes unalma. Sok éve, évtizede hallgatja már ugyanazt a tépelődést, a megoldatlanságot, a pillanatok pillanatnyi győzelmét a múltban rejlő jövő kihívásai fölött.

Nemzeti sorsballada nincs természetesen nemzeti jelképek megidézése nélkül, így a filmben erőteljes szerepet kap Mátyás király (*Csendes László* utolsó bemutatója lett a film, a kiváló művész két nappal a díszbemutató előtt hunyt el), ki az állhatatos, pusztíthatatlan szívek születésében látja a megoldást: „*Álljon össze mindahány lelkes ember és emeljön a haza fölé új boltozatot!*” Színre lép, a Deák látomásaként, László király (Mercs János). Aggódó szavakkal figyelmeztet: „*Isten nevét hazugok kongatják, a segítség igéje lobog a fosztogatók ajkán, szívet mérgezők vallanak szeretetről!*” Attila királyé a majdnem végső jelenés szava (*Papp Lajos* idézi a néző elé, ki szívsebészek közt vélhetően a legjobb színész, ám mindenképp hangulatos alakítást nyújt) a haza és a nép sanyarú sorsáért a panaszkodókat vádolja, akik hagyták rabságba hajtani magukat, rablőhordáknak hódolnak és marakodnak egy „marék kölesért”. „*Ami soron van: lebíthatatlan. És mégis meg kő bírni! ... De nem féregként! Amit megtehetsz: tanítsd meg népünket erőben várni. Magyar módon: Igazságban. Mozdíthatatlanul.*”

Ennyit, most, a film képi és tartalmi értékeiről, szándékomban áll róla majd részletesen is írni (de mindenképp szólni kívántam róla) a leendő nézők tömegeinek. Igen, kissé pikírten hangzik ez a mondatrész, ráadásul harmadszor írom le, bevallottan vaskos, de nem bántó iróniával. Mert a film úgy másfél hónapja már - két részben - adásba került a televízióban, érzékelhető visszhang nélkül. Miképp bő hónapja az Urániában tartott díszbemutatóját követően sem indult meg az elemzések, kritikai visszhangok áradata (zárójelben jegyzem itt meg, hogy a nálunk egyszeri alkalommal vetített Szmolenszk-ről ugyanakkor már kolumnás elemzéseket olvashatok, itt és most szinte lényegtelen, hogy milyen felhangok próbálják lekonferálni azt). Most, e héttől, a Puskin moziban várja az **Álom hava** a saját nézőit - igen: a nézők tömegeit -, a

téma érdeklődőit, nem utolsósorban azokat, akik állandó és folyamatos közéleti jegyzetekkel, vagy akár csak azokhoz fűzött olvasói kommentekkel örökös aggódói vagy ellenzői a nemzeti sorskérdéseknek.

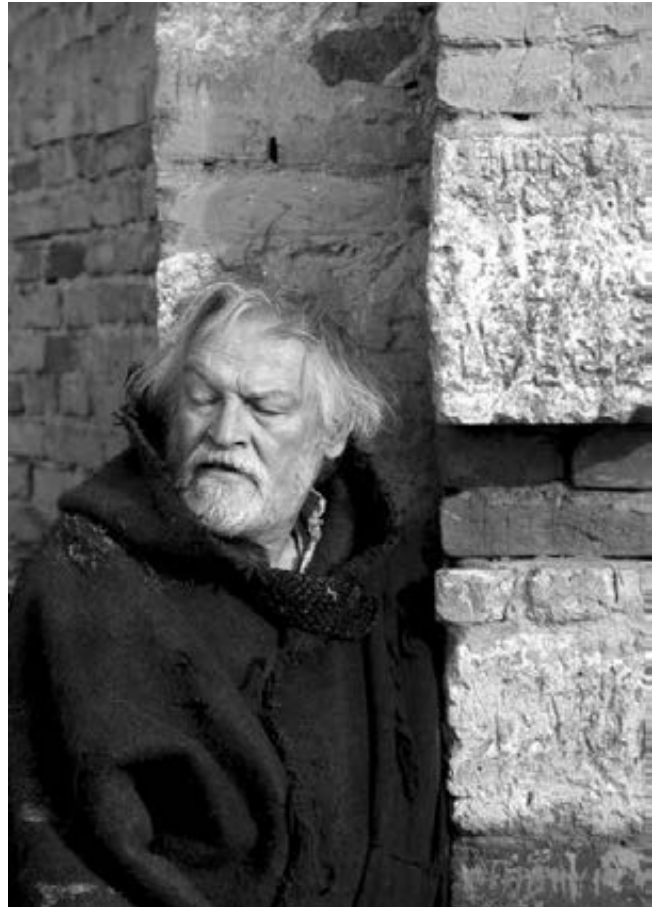
És rokonszenveznek vagy nem a közöttük utat tévesztő emberekkel.

Szólnom kell még a film megvalósulásának háttéréről. Tíz éve készül, szerb-magyar koprodukcióban, ez az összefogás külön főhajtást érdemel s igényel. Arról, hogy hol, már szóltam, végezetül áruljam el azt is: mikor. Nos, a cselekmény kereteit történetesen a tizenhetedik század adja, a magyarság török hódoltság utáni kivérzése, drámai pusztulása, ám a film számomra már a televíziós vetítés nézése közben ízig-vérig huszonegyedik századiként hatott. A jelen nagyon kemény kérdései fogalmazódnak meg, sőt, azok ragadják meg az embert, noha a látvány is torokszorító, a maga gyötrelmes szépségével, a szépség gyötrelmeivel. S bár ez utóbbi - és a közel húsz perces képi s tartalmi (elfogadom, ez ugyanaz, egyébként, bocsánat) többlet a moziban vetített változat javára - fényképezési, filmvilági esztétikai többletet hordoz, mégis: a mondatok súlya, ereje, épp hogy maradandó értékközvetítést nyújthat kisközösségek együttgondolkodásának szolgálatában is. Akár Bicskei Zoltán minapi nyilatkozatának részleteivel bevezetvén azt: „Nem szabad és nem is lehet a jövőt várás görcsével a jelent megfojtani. Éppen a török vész utáni, a déli végeken a kipusztulás szélén lévő magyarság mára mégis csak kibontakozó jelene a példa rá, hogy nem tudjuk, mit hoz a jövő, és mekkora tévedés, ha nem számolunk a Gondviseléssel. A mi dolgunk a jelent belakni és a jelenben létezni. Ha a jelent az erőfeszítés és nem a tunyaság uralja, akkor a jövő a kibontakozásé.”

A holnap útja viszont a Puskin moziba vezet. De vezethet akár már ma este is. Csak nehogy utat tévesszenek.

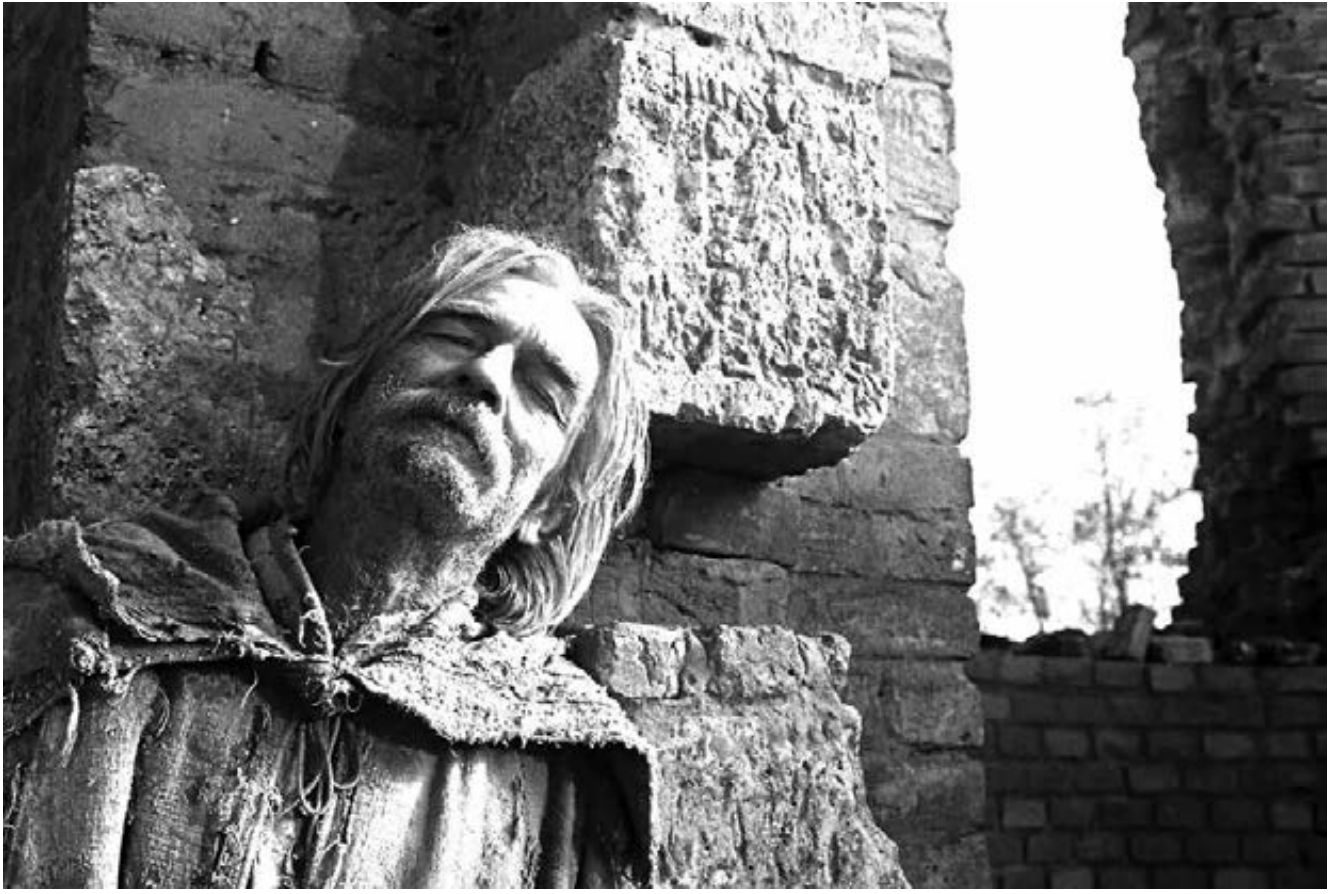
*Magyar Hon-Lap
Közösség a keresztény kultúráért és közéletért
2017. április 28.*

Álom havában jelre várva

Napok alatt százezren látták a Kincsemet, amelynek nyitójelenetéhez kísértetiesen hasonlítanak Bicskei Zoltán múlt héten bemutatott *Álom hava* című mozifilmjének első képkockái: akasztott embert himbál a szél a magyar tájban. Traumából nincs hiány a magyar történelemben. Kérdés azonban, hogy mi következik a megrázkódtatás után. Hogyan lehet történetté formálni az eseményeket, értelmet adni a kínzó emlékeknek? Erőforrássá válik végül, vagy lehúzó erővé a történelmi tapasztalat? Bicskei Zoltán filmje megmarad a dilemmáknál.

A törökdúlás után elnéptelenedett Bácskában, 1690 decemberében – álom havában – apa és lánya előmerészkedik a nádas rejtekéből. Bujdosók, tétovák, elcsigáztak. A megmaradt élet jeleit kutatják, de rajtuk kívül, úgy tűnik, sehol egy teremtett lélek. Aztán mégis: az aracsi pusztatemplomnál tanácstalan férfiakra találnak. Lassan bontakozik ki a történetük.

Elejtett félszavakból megtudjuk, hogy Hórihorgas, a deák ezek között a falak között nevelkedett, Sánta, a katona pedig rég elvesztett családját keresi. Tizenkét év törökországi rabság után jöttek haza, és azt hitték, ifjakat fognak tanítani itt a műveltségre, a betűvetésre és a vitészségre. De az egykor virágzó szent hely már csak rom, a lakói meghaltak vagy elmenekültek.

Új korszak kezdetén állunk – véli Bicskei Zoltán rendező, aki a kultúra és a hit védelmét tartja a legfontosabb feladatnak alkotásában. Hősei azonban tanácstalanok, az értelmetlen pusztítás láttán maguk sem tudják, mihez kezdjenek, merre induljanak, hogyan lehetne új közösségre találni. Jelre várnak. A dilemmák pedig egyre sorakoznak, a kérdések egyre nyugtalanítóbbak, és a választ táltosokkal, szent királyok szellemével találkozással sem sikerül megtalálni. Egyvalaki mégis képes a

cselekvésre: Félszemű, az ösztönlény, a megalázott szolga...

A közel tíz évig készült alkotást teljes egészében a természetben forgatták.

Sajátos jelenség, hogy Bácskában akár filmről, akár képzőművészetről vagy irodalomról van szó, meghatározó a lírai attitűd. Talán az Alföld szelleme teszi. A szerb–magyar történelmi mozifilm is lírai alkotás, nyelve archaikus, szövegrészei kötött népi imádságokból, irodalmi idézetekből és köznapi beszédből gyúródtak össze. A történetmondás időről időre elhalkul, helyét átveszi a szónál is erősebb dallam. És ez a zene elsöpör mindent, ami prózai. Csöntör táltos (Horváth Csaba) megszólaltatja kezdetleges hangszerét, mi pedig a romok fölött végre kitekinthetünk a végtelen égre, a messzeségbe. Távlatot nyer az egyes emberek küszködése, mert a pusztá időtlen és mozdíthatatlan.

Összeköti az itt élő népeket, megidézi a keleti mentalitást is, a világ leghíresebb szárazkertjét, a kiotói Rjóan-dzsit, amelynek különleges ereje abban áll, hogy titkát sohasem sikerül teljes egészében megragadni. Szabályosra gereblyézett homokóceánba ágyazott kövek: az idő óceánjában sodródó Japánt jelképezik. Az alföldi pusztá porába írt jeleket ki fejt meg? A kunhalmok titka, az eső- és szélkoptatta faragott kövek üzenete megmarad? A lélek helyeinek természetéhez tartozik, hogy inkább felvetnek, mintsem megválaszolnak kérdéseket...

A délvidéki magyar történelmi filmet teljes egészében a természetben forgatták. Télen, nagy mínuszokban a jégen, amikor enyhült az idő, sárban, nyáron közel ötven fokban. (A mostoha körülmények között volt, aki meg is jegyezte, hogy több eszük van a szappanoperák készítőinek, akik a tengerpartot választják helyszínül.) Az *Álom hava* közel tíz évig készült, különlegessége, hogy

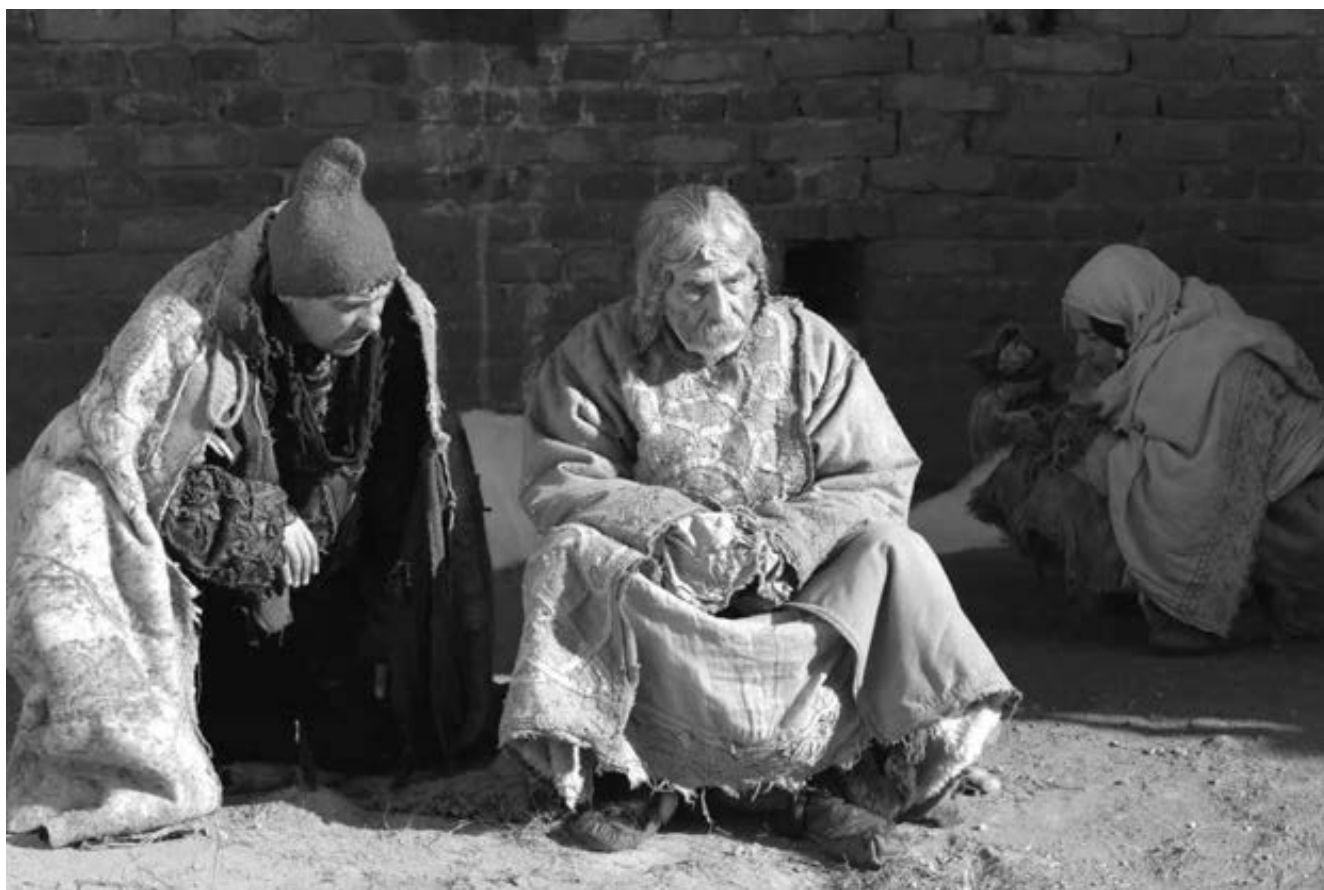
a magyar filmek között elsőként szerepel benne Attila, az Isten ostora, akit meggyőző erővel alakít Papp Lajos szívsebész.

A vajdasági színészek közül a főbb szerepekben Kovács Frigyest, Szilágyi Nándort és Búza Ákost láthatják a nézők Magyarországon és a határokon túl is: július 21-től Szerbiában, ahol a

Magyar Nemzeti Tanács és a budapesti Nemzeti Stratégiakutató Intézet támogatásával húsz településen mutatják be a filmet. Nagyváradon a Szent László-ünnepek keretében vetítik, és a tervek szerint Ausztráliába is elviszik.

(Magyar Idők, 2017. április 5.)

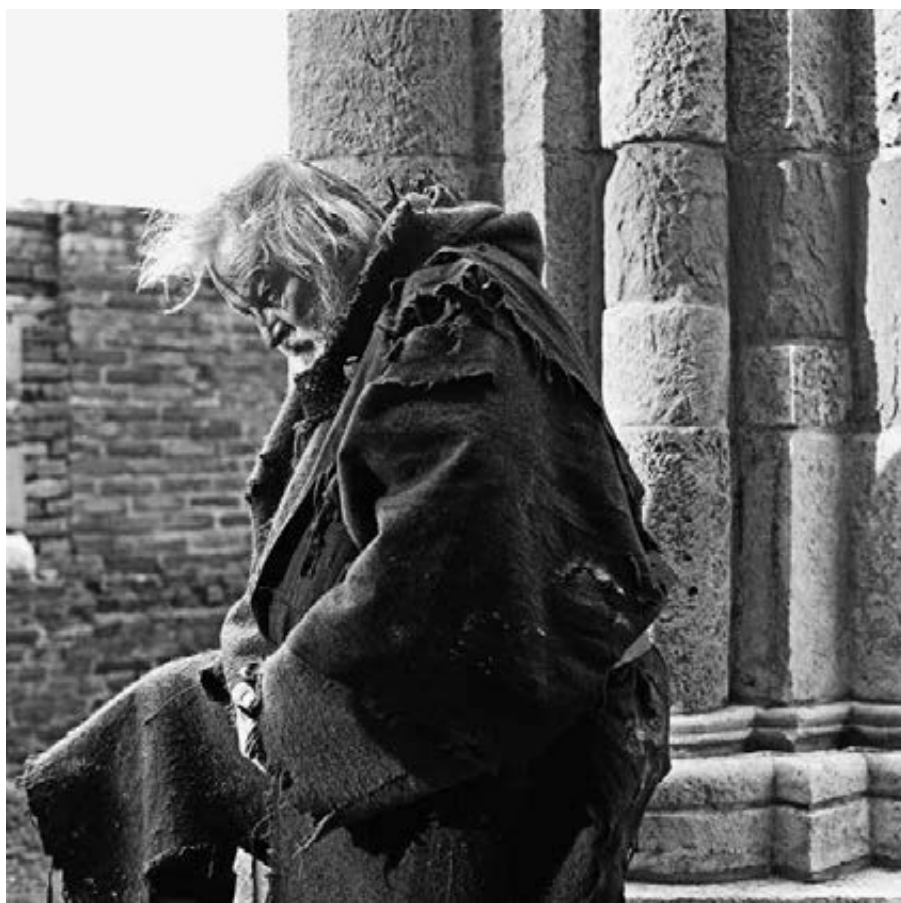

Álom hava

1. A tények. Ma este 18.05-kor mutatták be az Uránia filmpalotában az ÁLOM HAVA c. szerb—magyar történelmi mozit. A film forgalmazója az Anjou Lafayette - Tér Híradónk oszlopos olvasója - meghívott a díszbemutatóra, melyre örömmel el is mentem. (Ők forgalmazták a Lovasíjászt is 1 éve...)

2. A film 112 perc hosszú. A helyszín nagyjából végig egyetlen templom (az aracsi pusztatemplom) Szerbiában. Időnként a kietlen táj, de 85%-ban ott vagyunk végig a romos, egykor nagy ívű szent helyen. A film úgy reklámozza magát: „Egy film, amely szól az elhallgatott magyar ősiség titkairól.” A filmben megjelennek szakrális királyaink: időrendben visszafelé: Mátyás, Szent László és Attila. (A Mátyást alakító szereplő, ha jól vettem ki a rendező szavait, 3 napja halt meg, nem érte meg a premiért...)

3. A film szereplői kb. 4-5 fő, akik 1690-ben pár évvel a török eltakarodása után a TELJESSEN kietlen 100 km²-en összeverődnek rongyos, koszos ruhákban. Élelem nélkül, víz nélkül. Az alaphelyzet már egy NYOMOR és KESERGÉS, ELHAGYATOTTSÁG, SORS NÉLKÜLISÉG. Ám...

4. Innentől pedig szubjektívbe váltok. 15 perc telt el, mire felfogtam bármit is a filmből. Hogy hol vagyok, mit látok. Sőt, a beszédet sem értettem. Tájszólás, régies nyelvezet mind a 112 perc. 15 percig úgy ülni egy moziban - türelemmel - hogy felfogjak legalább EGY mondatot. De hagytam. Vagy totál bukás lesz, vagy valami, amit még nem éltem meg és tanulnom kell. Megsúgom előre: az utóbbi lett igaz.

5. Összeverődik egy írástudó deák egy ördög-fajzat kísértő, egy fiát elvesztett apa és a legszebb karakter, egy öreg tudó ember egy középkorú lánnyal. Ott ülnek a romtemplomban. Próbálnak tüzet rakni, de nem amolyan túlélő film módján. Hanem lassan. Fáról fára, gallyról gallyra. És

tépelődnek. Veszekednek, egymásnak esnek. Egyik kárhoztatja az istent, a másik lehurrogja ezt. A harmadik megoldást vár a deáktól, a deák csak sápítózik és mereng. ÉS NEKI jelennek meg a királyok. A lerombolt templom oldalhajójában. Csak neki. Szép sorban és mind számon kér, okít, emlékeztet, utasít, kér. Dorgál! Ezek a hangok és monológok a legmélyebb magyar lelkiismeret és az ŐSÖK üzenete. A film legértékesebb pontjai közé tartozik Mátyás beszéde, és kisebb mértékben Szent Lászlóé. - Véleményem szerint Attila nagyon rosszul van megfogva s kifejezve, ő erőtlenséget üzent.

6. A szereplők hozzák a maguk jellemét. Mindenki a magyarság egy-egy széthúzó jellemzője. A tudó öreg tarsolyából köles magot oszt, de a többiek kiverik egymás kezéből - mondván - nem ez a megoldás, hogy vessünk... A semmi közepén, a halál közepén. A lánya a nádasba akar visszamenni, ahol eddig is túléltek, koszosan, fagyosan. Mert érzi a veszélyt. És a nő - a film egyetlen női szereplője - aki Boldogasszony-imákat mond és fohászodik és az élő lelkiismeret is valahol - valóban érzi a veszélyt. A film végére az ördög-fajzat megöli a tudó öregot, megerőszakolja a lányát, és még a deákot is leszúrja. Mert az csak álmodozik, hiába kapja meg az ősök üzenetét, a FÉMCSÁKÁNYT. A tudó ember átadja neki, mert ő már meg akar halni. Az ördög el is intézi. A lányával együtt... De a deák nem elég erős és az életével fizet.

7. A meggyalázott nő összeszedi vánszorogva, jajgatva, hasát fogva az ŐSÖK CSÁKÁNYÁT és megszüli az ördögfattyat. Így ér véget a film, hogy a mocsárban a dagonyába menekült ördögöt is kihúzzák (mert mégiscsak ő a gyerek apja és - ahogy talán Szent Ágoston tanítja - az ördögöt is jóvá kell szeretni) és tántorogva elviszik magukkal, mert kell a dolgos kéz. És a nagy üzenetek egyike:

A KOSZT, a rádragadt mocskos sarat ITT KELL LEDOLGOZD. Nem odaát... Ez a film végén keményen ÜT!! Ez a **ba*zd meg „magyar”!!! Te álmódzó senkiházi. Nem fogtad még fel, hogy te kurtad el? - És nem az Isten hagyott itt? Küldtem neked magokat. Tudó embert, imádkozó lányt, zenét játszó citerást, égi jelenést. És mit tettél te?** Sipáskoltál és elvesztettél mindent. Kihullott kezedből a Szent Tárgy. A védelmed hiányában meggyalázták a lányokat. Mindent, mi szent, mi érték, mi lehetőség volt. Nem az Isten hagyott el!

8. Persze van más üzenet is. Több tájszólásos kiszólás ül és üt. Tanít. Néha mosolyt ad. Bár a filmben 88%-ban semmin sem lehet nevetni. A teremben csak néha egy egy aprócska szájelhúzás. Sok-sok beszéd van a filmben, végig figyelni kell. Leköti az embert, csak 2x estem ki egy-egy pillanatra, de nem zavaróan állt meg a hatás. Vitt tovább.

9. A 17. sz.-ban mi történt? Aki megmaradt Mohács után és nem fegyverkezett Erdélyben, az beállt a jezsuita-katolikus Bécs alá. Megőrizte vagyonát, de elaljasodott a fénye. A nőt nem fénymag termékenyítette, hanem a pokol csatlósa. Ezekből lesznek a nemes fiaink. Romlik a gén, a sejteket „átnemesíti” a fattya...

10. A film végén külön kiemelten megköszönik az alkotók dr. Papp Lajos és Böjte atya és még mennyi név... közreműködését (?). A filmben csuvas népdalok, archaikus, autentikus ruhák, tárgyak jelennek meg.

11. A filmet várhatóan mozik nem nagyon fogják játszani. Vállalhatatlan nekik!! Ellenben májusban már lehet majd keresgélni - tudtam meg a forgalmazótól - (és én is jelzem, ha értesítenek, hol látható). A művészmoziban valószínűbb...

12. Aki 1 bites aggyal moziba megy, annak ez lesz élete legrosszabb filmje, ami után hányni fog. Aki 2 bittel megy el erre a mozira, az semmit sem ért meg belőle, mert nincs látvány, nincs hangeffekt, nem durran és robban semmi, bár van (nemi)erőszak és leszúrt emberek. MÉGIS ezek ráutalva - jelennek csak meg.

13. A film üzen. Nagybetűvel ÜZEN. Aki már el mer gondolkodni népünk lélektanán és sorsán (5x-ösen túl van a zászlólengető, monnyonle, hagyományőrző és másmilyen „szerelmes gyermekem”-en, meg a Cobrán és az újjvilágtudaton),

annak ez a film kötelező. Egyszer. És nem is biztos, hogy meg tudja emészteni. SZEMBE KELL NÉZNI.

14. Azonban elhangzik az is, hogy itt vége is lehet a nemzetnek. A királyaink üzenhetnek, kérhetnek. Szólhatnak a vének. Aki megkapta a CSÁKÁNYT, az is ott ingadozik a régi kolostor falai között, és az ördög le is szúrja, mert ezt érdemli.

15. Nem egy forradalmi film, nem ettől mész neki a Kossuth térnek. Messze nem. Nem is lelkesít, mint egy Lovasíjász vagy K. Lajos jelenléte. Itt nincsenek hősök. A nagy mély nyomor van, ami a lelkünken kibeszéletlen szunnyad, nem csak 1690-ben vagy azóta, hanem 1526 óta, s már talán Mátyás 1489-es (Filogon 2-ben már látható, olvasható) szavai óta...

16. Ezzel a filmmel a nemzetet gondolkodó magyar embereknek kezdeni kell valamit. És az a csodálatos benne, hogy MINDEZT FILMRE TUDTÁK TENNI. Ezt a vitát, kesergést, szenvedést, kiütkeresést. ALÉLEK vívódása. És mit ér, ha csak Krisztusért kiáltunk. Mi vagyunk itt. A mi kezünkbe adják a magot. A mi kezünkbe - pontosabban a rátermett kezébe adják az ősi CSÁKÁNYT. Más nincs, aki cselekedjen..

17. A filmben Krisztus mint Pártus herceg hangzik el. A magyarság összetevőit felsoroló részben az Akadémia magához nyúlna. Történelmi ismereteinket (már a nem hivatalosból összerakottat) nem múlja felül, de legalább használja és kimondja. (Mondjuk Mú-ig nem megy vissza, de az életidegen is lenne ebben a kontextusban).

18. A filmet Bicskei Zoltán rendezte, akinek a film végén bemutattak és kezet rázhattam vele. Egy „egyszerű”, tiszta embert láttam a szemem át.

19. E filmnek köze sincs Hollywoodhoz. Talán még a filmekhez sem. Egy életérzést mutat be. A saját belső - romos, fedetlen - templomunkban való merengést a nemzeti kiútról. Jöhetnek és üzenhetnek az ősök, de ha a döntést nem hozza meg, akinek kell, akkor a lányainkat a sátán csinálja fel, és a királynak valót pedig egy pillanat alatt leszúrja. (A moziba velem tartott társam azt mondta a film után: „nem ugyanez van ma is?”, mint 1690-ben?)

Kökemény magyar reality. Minden más csak álmódzás.

Végletes film. Erős tűréshatárral. Bele a közepibe. KÖSZÖNÖM, HOGY ELKÉSZÜLT és HOGY LÁTHATTAM. Fájdalmasan gyönyörű!

Stáblista

A közölt fényképek az Álom hava film archívumából valók.

Szereplők:

Hórihorgas: **Szilágyi Nándor**

Sánta: **Kovács Frigyes**

Félszemű: **Székely B. Miklós**

Lány: **Tóth Anita**

Öreg táltos: **Barkó György**

Mátyás király: **Csendes László**

László király: **Mercs János**

Attila-Etele-Átil: **dr. Papp Lajos**

Csöntör-Pásztor: **Horváth Csaba**

Ferenc atya: **Dánielffy Zsolt**

Becse: **Búza Ákos** (magyar hangja: **Dévai Balázs**)

a Sánta felesége: **Vicei Natália**

kisfiú: **Nikola Jančić**

statiszták: **Pósa Károly, Fehér István**

Készült

A Tartományi Művelődési és Tájékoztatási Titkárság,
a Szerbiai Filmközpont,
a Médiatanács Magyar Média Mecenatúra Programja,
a Filmszakmai adókedvezmény, valamint
a Szülőföld Alap, Budapest támogatásával.

A filmben Zrínyi Miklós, Babits Mihály verseiből és a csuvas népköltészetből hangzanak el részletek.

Zene:

Három ének

szerző: Szabados György (Babits Mihály verseire)

előadó: a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

vezényel: Hollerung Gábor

hangfelvétel: GyőrFree Egyesület

Holtág

szerzők: Szabados György, Geröly Tamás Sándor, Vaskó Zsolt, Mákó Miklós, Dresch Dudás Mihály, Kovács Ferenc, Lőrinszky Attila, Grensó István, Benkő Róbert

előadó: Szabados György & Magyar Királyi Udvari Zenekar

hangfelvétel: Adyton Kiadó & Fonó Records

Bu-tup

szerző: Szabados György,

előadó: Szabados György & Magyar Királyi Udvari Zenekar

hangfelvétel: dr. Szabados Judit

Az események titkos története

szerző: Szabados György

előadók: Szabados György – zongora, Dresch Dudás Mihály – fúvós hangszerek, Kobzos Kiss Tamás – ének, Vaskó Zsolt – fúvós hangszerek

hangfelvétel: dr. Szabados Judit (A Fonó Records szíves hozzájárulásával)

Trió

szerző: Szabados György

előadók: Szabados György – zongora, Dresch Dudás Mihály – fúvós hangszerek, Geröly Tamás Sándor – ütőhangszerek

hangfelvétel: dr. Szabados Judit (A Fonó Records szíves hozzájárulásával)

Szóló

szerző, eladó: Bakos Árpád – hosszifurugla

hangfelvétel: Bakos Árpád

Siratóének (népdal)

előadó: Berecz András – ének

hangfelvétel: LÜMIERE

Szellemelek suttogása

szerző, előadó: Dresch Mihály - fuhun

hangfelvétel: LÜMIERE

Nincsen kire tekintenünk (népdal)

előadó: Lukács Miklós – cimbalom
hangfelvétel: LÜMIERE

Decrescendo

szerző, előadó: Mezei Szilárd – nagybőgő
hangfelvétel: LÜMIERE

Esik eső, fújja, hordja (népdal)

feldolgozta: Mezei Szilárd
előadók: Mezei Szilárd – brácsa, Andrea Berendika – fuvola, Bogdan Ranković – szaxofon, Tijana Stanković – hegedű, Keszég Ákos – hegedű, Branislav Aksin – harsona, Marina Džukljević – zongora, Ivan Burka – vibrafon, Ervin Malina – nagybőgő, Csík István – dob
hangfelvétel: Mezei Szilárd (A WMAS Records szíves hozzájárulásával)

Árnyjáték

szerző: Mezei Szilárd
előadók: Mezei Szilárd – brácsa, Svetlana Novaković – fuvola, Maja Radovanlija – gitár
hangfelvétel: Mezei Szilárd

Kvartett 5. Közös rögtönzés

szerzők: Mezei Szilárd, Ittész Gergely, Márkos Albert, Hock Ernő
előadók: Mezei Szilárd – brácsa, Ittész Gergely – fuvola, Márkos Albert – cselló, Hock Ernő – nagybőgő
hangfelvétel: Mezei Szilárd

Bandita

szerző: Mezei Szilárd
előadók: Mezei Szilárd – brácsa, Ittész Gergely – fuvola, Meggyes Ádám – trombita, Bede Péter – szaxofon, Puskás Péter – zongora, Márkos Albert – cselló, Hock Ernő – nagybőgő
hangfelvétel: Mezei Szilárd

Silladri III.

szerző, előadó és hangfelvétel: Mezei Szilárd – brácsa

Köszönet:

Korhecz Tamásnak,

Dragan Srećkovnak,
Milorad Đurićnak,
Fekete Györgynek,
Hajnal Jenőnek,
Elekes Botondnak,
a Regionális Kreatív Műhelynek,
a Cnesa OMI-nak,
a Szabadkai Városi Múzeumnak,
az Aracs Társaságnak,
Siflis Zoltánnak,
Papp Árpádnak,
Zelnik Józsefnek,
a debreceni Csokonai Színháznak,
Dezső Jánosnak,
Pataki Bélának,
Rózsa Lászlónak,
Iván Attilának,
Sutus Áronnak,
Szabados Juditnak,
dr. László Ildikónak,
Vajdaság Autonóm Tartomány Műemlékvédő Intézetének
és **dr. Papp Lajonsak, aki nélkül ez a film nem készült volna el.**

Hommage à Petróczy Sándor.

Köszönet, hogy a film gyártása során segítséget nyújtottak: Vision Team, Art hotel, Magyarkanizsa, Ács Ibolya, Debrecen, Tiszavirág hotel, Törökbecse, Restoran Galaxis étterem, Magyarkanizsa,

valamint köszönet Herczeg Ferenc, Sinka István, Fekete István, Móra Ferenc, Darvas József, Szabados György, Hamvas Béla, Ady Endre, Pálóczi Horváth Ádám, Csorba Béla, Bagdy Emőke, Szathkányi Attila, Badiny Jós Ferenc, Padinyi Viktor, Herceg János, Liszt Ferenc, Jókai Mór, Kocsis István, Tomory Zsuzsa, Erdélyi Zsuzsanna, Bolyki György, Gyarmati Kata, Bayer Zsolt, Vészits Andrea, Berecz András, Bőjte Csaba, dr. Papp Lajos, Jelenits István, Tompa Mihály, Szerényi Béla, Vas András, Nagy Károly Zsolt, Comenius, Hódi Sándor, Junusz Emek, Kölcsey Ferenc, Baka István, Đoko Rosić, Bálint Zoltán, Bikácsy Gergely, Luis Buñuel, Kodolányi Gyula, Kunkovács László, Kozma atya, Czákó Gábor, Zelnik József, Ferencz István, Nino

Rota, Giacomo Puccini gondolatainak, művészetének.

A producer asszisztense

Tóth Tímea

Produkciós koordinátor

Szekeres Norbert

A forgatókönyvíró munkatársa

Fonyódi Tibor

Színészválogatás

Miloš Pušić

Forgatási terv

Branislav Klašnja

Jogász és fordító

Losonc Dávid

Dr. Horváth Tamás

Dr. Szerda Zsófia

Pénzügyi elszámoló

Mirko Šilić

Kövi Ildikó

Kamera

Cinelabs, Como Pictures, Vision Team.

Biztosítás

DDOR Novi Sad

Munkatársak

Bandzsov Attila

Nikola Bojić

Futó László

Gelencsér Gréta

Gerencsér Gyula

Hingyi László

Marko Jakšić

Pavle Jakšić

Király Zsolt

Kriská Endre

Slaviša Latinčić

Elida Mesaroš Lajko

Panyi Zsuzsanna

Sarnyai Rudolf

Veres József

A szállítás vezetője

Rózsa László

Sofőr

Lipták Attila

Vinter Attila

Bombolya László

Biztonsági őr

Radenko Tadić

Helyi munkás

Nenad Vidović

Berendező

Vid Vidović

Szállító

Nenad Vidović

Fővilágosító

Dragan Šapić

Viktor Trifu

Žarko Lazić

Best boy

Miroslav Perić

Világosítók

Nedeljko Miletić

Viktor Minić

Zoran Matić

Petar Bakić

Nikola Stojšić

Nemanja Palalić

Darko Anđelković

Branislav Agarski

Goran Šuntić

Marko Žugić

Zoran Svorcan

Villanyfejlesztő-kezelő

Slavko Siriški

Fahrtmester

Slaviša Latinčić

Darko Maksimović

Bühne

Miodrag Kokinović

Nikola Bojić

Állófotós

Srđan Đurić

Werkfotó

Komora Gábor

DITMiroslav Perić
Ezer Zsolt**Vizuális effektus**Živa Stanojević
Robert Klíban**Feliratok**Robert Klíban
Elida Mesaroš Lajko**Fényelés**Goran Modrić
Kovács Ferenc**Hangmérnök**

Aleksandar Stojšin

Mikrofonos

Nikola Stojšin

Szinkronrendező és zörejművész

BekeTamás

HangutómunkaMatók István, BekeTamás, Barabás Béla –
Studio Digital Pro, Budapest,
Aleksandar Stojšin**Zeneművek, hangfelvételek jogosítása**

Falus Ildikó

KellékkészítőkBoka Gábor
Viszt György
Lukács Valéria
Miroslav Jovančić
Somogyi Győző
Nagy Károly
Zsákai István
Lukács Imre
Horváth Lehel
Zelenka Géza**Asztalos**

Nagy Danyi Csaba

Főkellékes

Rózsa László

Második kellékes Jelena Nenadov
Tijana Ivković**Kellékkölcsönző**

Tomislav Šaraba

Díszletépítész

Saša Senković

Kellékes

Jelena Prokopović

Jelmeztervező

Morvai Ibolya

ÖltöztetőGospava Vuković
Rigó Krisztián**Maszkmester**

Szabó Margit

Kisegítő sminkes

Gorislav Vidaković

Kameramann / A

Aleksandar Ramadanović

Kameramann / B Csincsi Zoltán
Komora Gábor**Mélységélesség-állító**Josip Gežt
Želimir Tot**Kameraasszisztens B**

Füredi Tamás

Steadicam operatőr Bojan Đurišić
Miloš Kodemo**Vágó**

Aleksandar Komnenović

Vágóasszisztens

Branislav Klašnja

Felvételező

Lavro Ferenc

I. rendezőasszisztens

Petar Jovanović

II. rendezőasszisztens

Bicskei Kata

Naplóvezető/a rendező titkárnője

Aleksandra Mitić

A rendező főmunkatársa

Mispál Attila

Gyártásvezető

Robert Klajn

Horváth Attila

Operatőr

Jovan Milinov

Köszönet Hábermann Jenőnek a segítségért.

Produkciós vezető

Aleksandar Bokan

Kriskó Anikó

Producerek

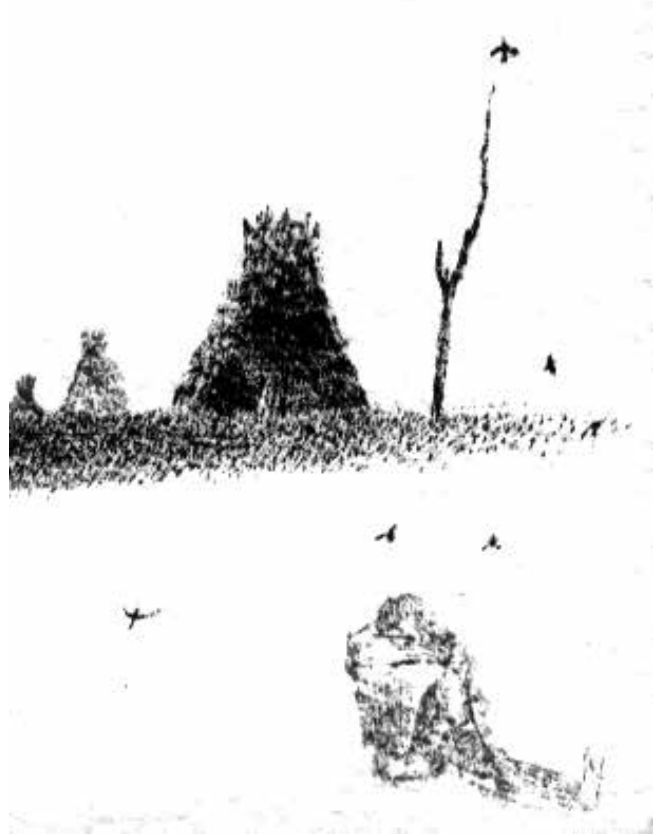
Csincsi Zoltán

Kriskó László

Siniša Bokan

Forgatókönyvíró és rendező

Bicskei Zoltán© 2016 **Arbos, LÜMIERE**

E számunk szerzői

Bicskei Zoltán	grafikus, filmrendező, Magyararkanizsa
Domonkos László	író, Budapest
Srđan Đurić	fotóművész, Újvidék
Bojan Đurišić	operatőr, fotóművész, Újvidék
Fekete J. József	író, irodalomtörténész, Zombor
Kozsdi Tamás	író, Budapest
Mihályi Katalin	szerkesztő, újságíró, Szabadka
Jovan Milinov	operatőr, Újvidék
Pálffy Lajos	újságíró, Budapest
Somogyi Győző	festőművész, Salföld
Szilágyi Nándor	színész, Szabadka
Tamási Orosz János	költő, Budapest
Tóth Ida	újságíró, Budapest

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

008+32(497.113)

ARACS : a délvidéki magyarság közéleti folyóirata /
főszerkesztő Bata János. – 1. évf., 1. sz. (2001) –
. – Horgos : Fondacija Aracs = Aracs Alapítvány, 2001–. –
Ilustr. ; 29 cm

Tromesečno.
ISSN 1451-1762 = Aracs

COBISS.SR-ID 94357250

Színes melléklet

